

Hana Hobljaj, javnobilježnička prisjednica u uredu javne bilježnice Ruže Hobljaj i stalni sudski tumač za slovenski jezik
hana.hoblaj@gmail.com

UDK 347.961:347.626(497.5)

Stručni rad

Primljeno (Received): 17. 04. 2020.

Prihvaćeno (Accepted): 16. 09. 2020.

Javni bilježnici i usporedna primjena Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava

Hana Hobljaj

Javni bilježnici kao povjerenici suda nadležni su provoditi ostavinske postupke s prekograničnim elementom primjenjujući Uredbu br. 650/2012 o nasljeđivanju, a ako se u ostavinskom postupku odlučuje o bračnoj stečevini nadživjeloga bračnog ili izvanbračnog druga, odnosno o partnerskoj stečevini životnih partnera, tada javni bilježnici usporedno primjenjuju Uredbu br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu, odnosno Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava. Problematika usporedbe primjene uredaba vidljiva je u različitim odredbama o mjerodavnom pravu, što će u praktičnoj primjeni predstavljati velik izazov javnim bilježnicima. Treba uzeti u obzir da su javni bilježnici ovlašteni sastavljati javne oporuke, bračne ugovore i ugovore o imovini životnih partnera, a ti poslovi su posredno vezani uz primjenu Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, što bi moglo utjecati na lakšu i jednostavniju primjenu mjerodavnog prava putem nepristranog sudjelovanja i savjetovanja od strane javnog bilježnika kao i upoznavanja stranaka s pravnim posljedicama poduzetih pravnih radnji.

Ključne riječi: nasljeđivanje, bračni drug, životni partner, javni bilježnik, oporuka, bračni ugovor, ugovor o imovini

1. UVOD

Javni bilježnici kao povjerenici suda su temeljem odredbe članka 176. Zakonu o nasljeđivanju¹ (dalje: ZN) u svezi s člankom 2. i 156. Zakona o javnom bilježništvu² (dalje: ZJB) nadležni za provo-

denje ostavinskih postupaka. Zbog toga su javni bilježnici prilikom provođenja ostavinskih postupaka dužni primjenjivati Uredbu (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi

¹ Zakon o nasljeđivanju NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 i 14/19.

² Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16.

Europske potvrde o nasljeđivanju³ (dalje: Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju) sukladno odredbama Zakona o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju⁴ (dalje: Zakon o provedbi Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju), i to u ostavinskim postupcima s prekograničnim elementom koji se provode po ostaviteljima koji su preminuli 17. kolovoza 2015. pa nadalje.⁵ Uz navedenu Uredbu br. 650/2012 o nasljeđivanju, javni bilježnici su dužni u ostavinskim postupcima s prekograničnim elementom u stvarima nasljeđivanja bračnog druga usporedno primjenjivati i Uredbu Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima⁶ (dalje: Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu), odnosno u stvarima nasljeđivanja registriranog partnera i Uredbu Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava⁷ (dalje: Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava). Uredbu br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu javni bilježnici su dužni primjenjivati od 29. siječnja 2019. nadalje, u ostavinskim postupcima s prekograničnim elementom vezanim uz nasljeđivanje bračnog druga u kojima se istodobno odlučuje u stvarima bračnoimovinskih režima povezanih s tim predmetom nasljeđivanja. Od tog datuma su javni bilježnici dužni također primjenjivati i Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, u ostavinskim postupcima s prekograničnim elementom vezanim uz nasljeđivanje registriranog partnera u kojima se istodobno odlučuje u stvarima imovinskih posljedica registriranog partner-

stva povezanim s tim predmetom nasljeđivanja. Republika Hrvatska (dalje: RH) pristupila je tim uredbama koje se izravno primjenjuju u RH i čija primjena nije opcionalna, zbog toga su javni bilježnici, kada su nadležni prema odredbama članka 4. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu ili Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, dužni u ostavinskom postupku s prekograničnim elementom odlučiti o cjelokupnoj imovini ostavitelja, bez obzira o kojoj imovini se radilo i u kojoj državi se imovina nalazila.

U svezi primjene Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava bitno je naglasiti da treba razlikovati one bračne drugove i registrirane partnere koji su sklopili brak, odnosno registrirali partnerstvo 29. siječnja 2019. ili kasnije od onih bračnih drugova i registriranih partnera koji su sklopili brak, odnosno registrirali partnerstvo prije tog datuma. Budući da se odredbe Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, vezane uz mjerodavno pravo, primjenjuju samo na one bračne drugove i registrirane partnere koji su sklopili brak, odnosno registrirali partnerstvo 29. siječnja 2019. ili nakon tog datuma, a na ostale bračne drugove i registrirane partnere samo ako su na taj ili nakon tog datuma izabrali mjerodavno pravo za bračnoimovinski režim ili imovinske posljedice registriranog partnerstva putem bračnog ugovora, ugovora o imovini partnera ili sporazuma o mjerodavnom pravu.⁸

Javni bilježnici su dužni voditi računa o tome na koje države se primjenjuju ove uredbe te se tako Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju primjenjuje na sve države članice Europske unije (dalje: EU), osim Irske i Danske.⁹ Dok se Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava primjenjuju samo na određene države članice koje su pristale na pojačanu suradnju na tom području, i to: Hrvatsku, Belgiju, Bugarsku, Češku, Njemačku, Grčku, Španjolsku, Francusku, Italiju, Luksemburg, Maltu, Nizozemsku, Austriju, Portugal, Sloveniju, Finsku, Švedsku i Cipar. Prema tome, Uredbu 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava primjenjuju samo nadležna tijela država članica koje su uključene u pojačanu suradnju.¹⁰ Države

3 Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju. Službeni list EU-a L 201, 27. 7. 2012., str. 107.-137. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., vol. 010., str. 296.-323.

4 Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju. NN 152/14.

5 Čl. 83. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

6 Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima. Službeni list EU-a, L 183/1 od 8. 7. 2016.

7 Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava. Službeni list EU-a, L 183/1 od 8. 7. 2016.

8 Čl. 69. st. 3. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

9 Preambula toč. 82. i 83. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju. Napomena: Uredba se nije primjenjivala ni u Ujedinjenom Kraljevstvu dok je ono bilo država članica Europske unije.

10 Kokić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. 2019. *Prekogranična pitanja bračnoimovinskog režima i režima imovine registriranih partnera*. Pravosudna akademija. Zagreb. Str. 7. <https://www.>

koje nisu pristupile navedenim uredbama smatraju se trećim državama prema odredbama uredbi, pa prema tome kada je prekogranični element vezan za ostale države tada se u odlučivanju u ostavinskim postupcima primjenjuju odredbe nacionalnoga međunarodnoga privatnog prava.¹¹

Kolizijska pravila koja upućuju na primjenu domaćega ili stranog prava u svakom pojedinačnom slučaju, unutar pravnog sustava EU-a propisuju se uredbama koje se izravno primjenjuju u državama članicama pristupnicama, zamjenjujući unutarnje propise međunarodnoga privatnog prava.¹²

Javni bilježnik je dužan u svakom pojedinačnom predmetu utvrditi radi li se o ostavinskom postupku s prekograničnim elementom te je li javni bilježnik nadležan za provođenje ostavinskog postupka, što će utvrđivati temeljem posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja.¹³ Primjenjujući Uredbu br. 650/2012 o nasljeđivanju utvrdit će koje pravo je mjerodavno za nasljeđivanje, odnosno postoji li izbor mjerodavnog prava putem oporuke ostavitelja.¹⁴ Ako ostavitelj ima nadživjeloga bračnog druga, izvanbračnog druga ili životnog partnera, tada će javni bilježnik morati istodobno primjenjivati Uredbu br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnersatva, ako će nadživjeli bračni drug, izvanbračni drug ili životni partner tražiti bračnu stečevinu, odnosno partnersku stečevinu, a ostali nasljednici se tome neće protiviti.¹⁵ Pritom će javni bilježnik morati utvrditi mjerodavno pravo za bračnoimovinski režim, odnosno imovinski režim životnih partnera prema odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava te utvrditi postoji li bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera, kojim je određeno mjerodavno pravo. Slijedom toga javni bilježnik može u istom postupku primjenjivati prava različitih država, prema pravu jedne države odlučiti o nasljeđivanju sukladno članku 21. ili 22. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, a prema pravu druge države odlučiti o bračnoj stečevini nadživjeloga bračnoga ili izvanbračnog druga, odnosno o partnerskoj ste-

čevini životnog partnera ili neformalnog životnog partnera, sukladno članku 22. ili 26. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.¹⁶

Kod procjene okolnosti radi li se u ostavinskom postupku s prekograničnim elementom prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju treba uzeti u obzir sve okolnosti svakog pojedinog slučaja. Smatra se da postoji prekogranični element, ako se imovina ostavitelja nalazi u različitim državama članicama EU-a ili u trećim državama, dok Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu određuje da se Uredba treba primjenjivati u kontekstu bračnoimovinskih režima s prekograničnim implikacijama.¹⁷ Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava primjenjuje se u kontekstu imovinskih posljedica registriranih partnerstava koje imaju prekogranične učinke, čime se također ukazuje na privatnopravni karakter odnosa koje uređuje.¹⁸ Primjer braka s međunarodnim obilježjem, prema tome i prekograničnim implikacijama, je brak sklopljen između bračnih drugova različitog državljanstva, ali i brak između bračnih drugova različitoga uobičajenog boravišta ili imovine koja se nalazi u različitim državama članicama ili trećim državama.¹⁹

2. PRAVNI OKVIRI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava upućuje na propise nacionalnih prava država članica u pogledu priznanja registriranog partnerstva i pravnih učinaka takvog partnerstva, dok Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu propisuje da se pojam braka ne definira Uredbom već se mora definirati nacionalnim pravom.²⁰ Slijedom navedenog proizlazi da će isključivo od nacionalnog prava ovisiti na imovinsko-pravne odnose kojih osoba, odnosno parova će se uredbi primjenjivati.²¹

Registrirano partnerstvo je različito uređeno u

pak.hr/clanak/obrazovni-materijali-41554.html (pristupljeno 20. srpnja 2020.).

11 Vodopija Čengić, Ljiljana. 2019. *Javni bilježnici i Uredba EU o nasljeđivanju*. Javni bilježnici u Europskom kontekstu. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb. Str. 105.

12 Boić, Vitomir; Babić, Davor. 2018. *Zakon o međunarodnom privatnom pravu. Vodič za voditelje/ice*. Pravosudna Akademija. Zagreb. Str. 2. <https://www.pak.hr/clanak/obrazovni-materijali-30511.html> (pristupljeno 20. srpnja 2020.).

13 Preambula toč. 21.-24. i čl. 4. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

14 Preambula toč. 23.-25. i čl. 21.-22. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

15 Preambula toč. 32. i 33. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

16 Poretti, Paula. 2017. *Odlučivanje o imovinskim odnosima bračnih drugova u ostavinskim postupcima sukladno Uredbi 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu*. Javni bilježnik broj 44. Zagreb. Str. 65.

17 Projekt CISUR - Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji. 2019. *Preporuke u odnosu na primjenu uredbi o nasljeđivanju*. Hrvatski pravni centar. Str. 3. <https://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2019/12/PREPORUKE-hrv.pdf> (pristupljeno 15. lipnja 2020.).

18 Preambula toč. 14. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

19 Zelena knjiga o sukobu zakona u stvarima koje se tiču bračnoimovinskih režima, uključujući pitanja nadležnosti i priznanja. (SEC(2006) 952) /* COM/2006/0400 final */ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52006DC0400> (pristupljeno 15. lipnja 2020.).

20 Preambula toč. 17. i 21. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava i Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

21 Preambula toč. 16. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

državama članicama EU-a te je Uredbom br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, samo za potrebe te Uredbe, djelomično definiran pojam registriranog partnerstva te se smatra režimom koji uređuje zajednički život dvoje ljudi koji je predviđen zakonom, a čije je registriranje obvezno i koji zadovoljava pravne formalnosti za njegovu uspostavu prema tom zakonu.²² Stvarni sadržaj registriranog partnerstva definira se odredbama nacionalnih prava svake države članice i potrebno je voditi računa o tome da je na nacionalnoj razini pravni položaj registriranih partnerstava različito uređen.²³

U Republici Hrvatskoj brak je definiran odredbama Obiteljskog zakona²⁴ (dalje: ObZ) i Ustava RH²⁵ (dalje: Ustav) te se smatra zajednicom života muškarca i žene, zbog toga se životno partnerstvo osoba istog spola ne može smatrati brakom.²⁶ Međutim, u RH životno partnerstvo osoba istog spola priznato je i definirano Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola²⁷ (dalje: ZŽP) te predstavlja zajednicu obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljenu pred nadležnim tijelom prema odredbama tog zakona.²⁸ Prema navedenom, u RH se na imovinske odnose s prekograničnim elementom životnih partnera primjenjuje Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, dok se na imovinske odnose s prekograničnim elementom bračnih drugova primjenjuje Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.²⁹

Budući da se uredbe primjenjuju na imovinsko-pravne odnose bračnih drugova ili životnih partnera potrebno je također uzeti u obzir i odredbe kojima se uređuju imovinski odnosi prema uredbi i nacionalnom pravu. Prema Uredbi br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu, bračnoimovinski režim smatra se skupom pravila kojim se uređuje imovina bračnih drugova i njihov odnos prema trećim osobama, a što je rezultat braka ili razvrgnuća braka.³⁰ A prema odredbi članka 3. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava pojam imovinskih posljedica registriranog partnerstva određen je tako da one predstavljaju skup pravila koja se tiču međusobnih imovinskih odnosa partnera i nji-

hovitih imovinskih odnosa s trećim stranama, kao posljedica registriranja partnerstva ili raskida partnerstva.

Imovinski odnosi životnih partnera u RH uređeni su ZŽP-om na jednak način kao što su imovinski odnosi bračnih drugova uređeni ObZ-om, i to da životni partneri mogu imovinske odnose urediti ugovorom, a ako partnersku stečevinu ne urede ugovorom, tada će se primjenjivati odredbe zakona o partnerskoj stečevini i vlastitoj imovini životnih partnera.³¹ Partnerska stečevina, jednako kao i bračna stečevina, smatra se imovinom koju životni partneri steknu radom ili koja potječe iz te imovine, a stečena je za vrijeme trajanja životnog partnerstva. Životni partneri kao i bračni drugovi su suvlasnici u jednakim dijelovima u partnerskoj stečevini, ako drugačije nisu ugovorili.³²

Nacionalno zakonodavstvo RH poznaje i neformalne zajednice kojima pridaje jednake osobne i imovinske učinke kao i formalnim zajednicama. Tako ObZ izvanbračnu zajednicu smatra životnom zajednicom neudane žene i neoženjenog muškarca koja traje najmanje tri godine ili kraće, ako je u toj zajednici rođeno zajedničko dijete ili je zajednica nastavljena sklapanjem braka te se na takvu zajednicu *mutatis mutandis* primjenjuju odredbe o osobnim i imovinskim odnosima bračnih drugova.³³ A ZŽP-om definirano je neformalno životno partnerstvo koje se smatra zajednicom obiteljskog života dviju osoba istog spola koje nisu sklopile životno partnerstvo, a zajednica traje dulje od tri godine i udovoljava pretpostavkama propisanih za valjanost životnog partnerstva te se dokazuje na jednak način kao i izvanbračna zajednica.³⁴ Imovinski odnosi osoba neformalnoga životnog partnerstva proizvode jednake učinke kao i imovinski odnosi životnih partnera.³⁵

Strogo primjenjujući odredbe Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, navedene uredbe ne bi se mogle primjenjivati na neformalne zajednice života jer izričito propisuju svoju primjenu na imovinske odnose bračnih drugova, odnosno imovinske odnose registriranih partnerstava.³⁶ No svakako nema zapreke da država članica svojim nacionalnim zakonodavstvom proširi primjenu uredbi i na neformalne zajednice, što znači na izvanbračnu zajednicu, odnosno neformalno životno partnerstvo.³⁷ U RH prema ObZ-u imovinski odnosi izvanbračnih drugova izjednače-

22 Čl. 3. st. 1. toč. a) Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

23 Župan, Mirela. 2016. *Temeljna ljudska prava i prekogranične životne zajednice – registrirano partnerstvo u fokusu.* u Varady, T. i dr. (ur.): *Liber amicorum Gašo Knežević.* Beograd. Str. 14. <https://www.bib.irb.hr/887347> (pristupljeno 17. svibnja 2020.).

24 Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19.

25 Ustav Republike Hrvatske NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

26 Čl. 12. ObZ-a i čl. 62. st. 2. Ustava.

27 Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola NN 92/14, 98/19.

28 Čl. 2. ZŽP-a.

29 Preambula toč. 14., 17. i 18. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

30 Čl. 3. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

31 Čl. 50., 51. i 52. ZŽP-a i čl. 34.-39. ObZ-a.

32 Čl. 52. st. 2. ZŽP-a i čl. 36. st. 3. ObZ-a.

33 Čl. 11. ObZ-a.

34 Čl. 3. ZŽP-a.

35 Čl. 4. ZŽP-a.

36 Župan, Mirela. *Op. cit.* (bilj. 23.). Str. 16.

37 Kocić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. *Op. cit.* (bilj. 10.). Str. 11.

ni su s imovinskim odnosima bračnih drugova, a odredbama ZŽP-a životno partnerstvo osoba istog spola izjednačeno je s neformalnim životnim partnerstvom u pogledu imovinskih odnosa te je propisano da neformalno životno partnerstvo stvara jednake imovinske učinke kao i životno partnerstvo.³⁸ Isto proizlazi iz odredaba Zakona o međunarodnom privatnom pravu³⁹ (dalje: ZMPP) kojim je izričito propisana primjena Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu na izvanbračne drugove.⁴⁰ Slijedom toga, u Republici Hrvatskoj Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu može se primjenjivati i na imovinske odnose izvanbračnih drugova, a Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava i na imovinske odnose neformalnih životnih partnera.

Budući da javni bilježnici Uredbu br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava primjenjuju usporedno s Uredbom br. 650/2012 o nasljeđivanju, prema tome u nasljednopravnim stvarima s prekograničnim elementom, potrebno je utvrditi mogu li prema nacionalnom pravu bračni i izvanbračni drugovi, odnosno životni partneri i neformalni životni partneri, biti nasljednici u ostavinskom postupku.⁴¹ Prema nasljednom pravu RH izvanbračni drugovi su u nasljeđivanju izjednačeni s bračnim drugovima koji se smatraju nasljednicima prvoga nasljednog reda, ako je ostavitelj imao potomke s kojima nasljeđuju na jednake dijelove.⁴² Međutim, ako ostavitelj nije ostavio potomke, tada bračni ili izvanbračni drug prelazi u drugi nasljedni red te nasljeđuje jednu polovicu ostavine, a roditelji ostavitelja drugu polovicu ostavine na jednake dijelove, osim ako su roditelji umrli prije ostavitelja, u kojem slučaju bračni ili izvanbračni drug nasljeđuje ostavinu u cijelosti.⁴³

Životni partner također nasljeđuje svog preminulog partnera prema ZŽP-u. Zakonom je propisano da je životni partner u pravu nasljeđivanja izjednačen s bračnim drugom, zbog toga se na nasljeđivanje životnog partnera na odgovarajući način također primjenjuju odredbe o nasljeđivanju bračnog druga prema ZN-u.⁴⁴ Dok je u pogledu nasljeđivanja ZŽP-om propisano da neformalno životno partnerstvo osoba istog spola stvara iste učinke koji su priznati izvanbračnoj zajednici.⁴⁵ Prema svemu navedenom nacionalno zakonodavstvo RH prihvaća formalne i neformalne oblike zajednica obiteljskog

života te svima priznaje jednako nasljedno pravo po preminulom partneru.

U pogledu primjene uredbi također je bitno istaknuti da je u RH 29. siječnja 2019. stupio na snagu ZMPP koji je u cijelosti zamijenio Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima⁴⁶. ZMPP će se primjenjivati na one privatnopravne odnose s međunarodnim obilježjem koji nisu uređeni obvezujućim aktima EU-a, međunarodnim ugovorima koje je sklopila Republika Hrvatska i drugim zakonima koji su na snazi u RH. Kao supsidijarni izvor, ZMPP se primjenjuje na utvrđivanje mjerodavnog prava za privatnopravne odnose s međunarodnim obilježjem, nadležnost sudova i drugih tijela u RH te priznanje i ovrhu stranih sudskih odluka u pravnim stvarima koje se odnose na privatnopravne odnose s međunarodnim obilježjem. ZMPP također sa svojim kolizijskim pravilima upućuje na primjenu Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava. Prema odredbama ZMPP-a mjerodavno pravo za nasljeđivanje s međunarodnim obilježjem te nadležnost suda ili drugog tijela Republike Hrvatske u ostavinskim postupcima određuje se prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju.⁴⁷ Prema odredbama ZMPP-a mjerodavno pravo i nadležnost u stvarima iz imovinskih odnosa bračnih drugova i izvanbračnih zajednica određuju se prema odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu, dok se u stvarima iz imovinskih odnosa u životnim partnerstvima određuju prema odredbama Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.⁴⁸

3. NADLEŽNOST PREMA UREDBI br. 650/2012 O NASLJEĐIVANJU

Prema točkama 20. - 22. Preambule Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, pojam javnog bilježnika je izjednačen s pojmom sud jer su na javne bilježnike prenesene ovlasti suda kod nasljeđivanja, a u nekim državama članicama o pitanju nasljeđivanja javni bilježnici obavljaju sudsku funkciju. Prema tome, javni bilježnici u RH ovlašteni su za provođenje Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju u ostavinskom postupku jer je temeljem odredbe članka 176. ZN-a ovlast za provođenje ostavinskog postupka sa sudova prenesena na javne bilježnike kao povjerenike suda. Ovlast javnih bilježnika za provođenje ostavinskog postupka s prekograničnim elementima i izdavanje Europske potvrde o

38 Čl. 11. st. 2. ObZ-a i čl. 4. ZŽP-a.

39 Zakon o međunarodnom privatnom pravu NN 101/2017.

40 Čl. 40. ZMPP-a.

41 Čl. 4. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

42 Čl. 8. st. 2. i st. 9. ZN-a.

43 Čl. 11. ZN-a.

44 Čl. 55. ZŽP-a.

45 Čl. 4. st. 2. ZŽP-a.

46 Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima NN 53/91, 88/01.

47 Čl. 29. i 54. ZMPP-a.

48 Čl. 35., 40. i 49. ZMPP-a.

nasljeđivanju proizlazi i iz odredaba Zakona o provedbi Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.⁴⁹

Opća nadležnost za provođenje ostavinskog postupka s prekograničnim elementom je propisana odredbom članka 4. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, što znači da je za odlučivanje o nasljedstvu u cijelosti nadležan sud, odnosno javni bilježnik države članice u kojoj je ostavitelj imao uobičajeno boravište u trenutku smrti. Slijedom toga javni bilježnik je dužan provesti jedinstveni ostavinski postupak i odlučiti o cjelokupnoj imovini ostavitelja kako o onoj koja se nalazi u dotičnoj državi članici tako i o imovini koja se nalazi u bilo kojoj drugoj državi.⁵⁰

Iznimno, temeljem članka 5. Uredbe br. 640/2012 o nasljeđivanju, u slučaju kada ostavitelj kao mjerodavno pravo za odlučivanje o nasljeđivanju izabere pravo države svog državljanstva, tada mogu zainteresirane stranke, to jest nasljednici sklopiti sporazum u pisanom obliku opremljen datumom i potpisima, i to prije ili nakon otvaranja nasljedstva kojim će kao isključivo nadležnog za odlučivanje o nasljednim stvarima odrediti sud, odnosno javnog bilježnika države izabranoga mjerodavnog prava.⁵¹ Nasljednici mogu sklopiti sporazum o *prorogaciji* nadležnosti na sud, odnosno javnog bilježnika države mjerodavnog prava, ako je ostavitelj izabrao kao mjerodavno pravo države svog državljanstva, kako sud, odnosno javni bilježnik čija nadležnost je određena prema posljednjem uobičajenom boravištu ostavitelja, ne bi primjenjivao strano materijalno pravo.⁵²

Ako je ostavitelj izabrao kao mjerodavno pravo za uređenje njegovog nasljeđivanja pravo države svog državljanstva, tada sud odnosno javni bilježnik koji je nadležan prema uobičajenom boravištu može na zahtjev stranke u pravilu nasljednika, odbiti nadležnost, ako smatra da je sud odnosno javni bilježnik države izabranoga mjerodavnog prava u boljem položaju za odlučivanje o nasljeđivanju te u svakom slučaju odbiti nadležnost ukoliko se stranke u tijeku postupka sporazumiju o *prorogaciji* nadležnosti na sud države mjerodavnog prava.⁵³ Sve to u svrhu kako nadležni sud ili javni bilježnik jedne države članice ne bi morao primjenjivati mjerodavno pravo za nasljeđivanje druge države članice, odnosno kako nadležni sud ne bi primjenjivao strano pravo.⁵⁴

3.1. Uobičajeno boravište

Utvrđivanje uobičajenog boravišta ostavitelja u trenutku njegove smrti bitno je kako za određivanje opće nadležnosti suda, odnosno javnog bilježnika tako i za određivanje mjerodavnog prava za nasljeđivanje. Javni bilježnik je dužan u ostavinskom postupku utvrditi uobičajeno boravište ostavitelja u vrijeme njegove smrti, i to ukupnom procjenom životnih okolnosti ostavitelja tijekom posljednjih godina njegova života i u trenutku njegove smrti.⁵⁵

Stoga je javni bilježnik dužan prilikom utvrđivanja posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja uzeti u obzir sve relevantne činjenice, i to trajanje i stalnu prisutnost ostavitelja u dotičnoj državi, uvjete i razloge njegove prisutnosti u toj državi te blisku i stabilnu vezu s dotičnom državom, uzimajući u obzir konkretne ciljeve Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.⁵⁶

Ako je ostavitelj zbog profesionalnih ili ekonomskih razloga živio u inozemstvu kako bi tamo radio, ali je zadržao blisku i stabilnu vezu s državom podrijetla u kojoj je bio središnji interes njegove obitelji i njegov društveni život, tada se smatra da je ostavitelj imao uobičajeno boravište u državi podrijetla. Ako je ostavitelj živio naizmjenice u više država ili je putovao iz jedne države u drugu, a da se nije nastanio u kojoj od njih, tada može državljanstvo ili mjesto imovine biti poseban čimbenik u ukupnoj procjeni svih činjeničnih okolnosti.⁵⁷

Prema nacionalnom pravu RH uobičajeno boravište se, temeljem odredbe članka 5. ZMPP-a, smatra mjesto u kojem osoba pretežito živi, neovisno o tome je li boravak u tom mjestu registriran ili dopušten. Prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta prijeko je potrebno osobito uzeti u obzir okolnosti osobne ili poslovne prirode koje ukazuju na trajne veze s mjestom uobičajenog boravišta ili namjeru osobe da takvu vezu uspostavi.

Utvrđivanje posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja u praksi predstavlja priličan izazov posebno kada se izjave stranaka odnosno nasljednika uvelike razlikuju. Nasljednici su svjesni da o utvrđivanju posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja ovisi mjerodavno pravo po kojem će se odlučivati o nasljeđivanju, pa prema tome ovisi hoće li se smatrati nasljednicima, odnosno hoće li ili neće naslijediti imovinu ostavitelja i u kojem dijelu.

Prema tome, posljednje uobičajeno boravište ostavitelja je potrebno procjenjivati prema okolnostima svakog pojedinačnog slučaja, uzimajući u obzir sve relevantne činjenice do kojih javni bilježnik može doći u ostavinskom postupku uvidom u

49 Čl. 6. Zakona o provedbi Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

50 Projekt CISUR - Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji *Op. cit.* (bilj. 17). Str. 4.

51 *Ibid* str. 8

52 Preambula toč. 27. i 28. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

53 Čl. 6. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

54 Poretti, Paula. 2016. *Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju*. Zbornik pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci. Str. 568.

55 Preambula toč. 23. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

56 *Ibid*.

57 Preambula toč. 24. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

spis ili druge javne registre.⁵⁸ Nasljednici također mogu dati oprečne izjave o kojima ovisi utvrđivanje posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja kako bi izbjegli nadležnost suda određene države zbog visine troškova ostavinskog postupka ili različitih poreznih opterećenja.⁵⁹ Ako stranke odnosno nasljednici daju različite izjave o činjenicama relevantnim za utvrđivanje posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja odnosno ukoliko nastane spor vezan uz utvrđivanje uobičajenog boravišta, tada javni bilježnik upućuje stranke na sud radi utvrđivanja posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja.

3.2. Ispitivanje nadležnosti i litispendencija

Temeljem odredbe članka 15. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, ako sud pred kojim je pokrenut postupak u nasljednoj stvari utvrdi da prema odredbama Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju nije nadležan u dotičnom predmetu, tada se sud po službenoj dužnosti proglašava nenadležnim.

Ako se pred sudovima različitih država članica vode postupci o istom predmetu i s istim strankama, tada svi sudovi po službenoj dužnosti zastaju s postupcima, osim onog suda pred kojim je prvo započet postupak, sve dok se ne utvrdi nadležnost suda koji je prvi započeo postupak. Svi ostali sudovi se proglašavaju nenadležnima nakon što se utvrdi nadležnost suda koji je prvi započeo postupak.⁶⁰

U navedenim slučajevima, ako javni bilježnik u RH ustanovi da je za ostavinski postupak nadležno inozemno tijelo, tada će se, sukladno odredbi članka 211. stavak 2. ZN-a, rješenjem oglasiti nenadležnim i obustaviti postupak.⁶¹

U praksi javni bilježnik tek na ročištu može utvrditi svoju nadležnost za postupanje u ostavinskom postupku s prekograničnim elementom, s obzirom na to da se ostavinski postupak u RH pokreće po službenoj dužnosti, a sud rješenjem povjerava provođenje ostavinskog postupka javnom bilježniku a da ne utvrđuje nadležnost prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju.⁶² Prema tome, javni bilježnik je dužan na ročištu na koje pristupe stranke odnosno nasljednici utvrđivati radi li se o ostavinskom postupku s prekograničnim elementom te u kojoj državi je ostavitelj imao posljednje uobičajeno boravište i sukladno tome svoju nadležnost ili nenadležnost, kao i mjerodavno pravo. Javni bi-

lježnik također isključivo putem izjava nasljednika može utvrditi je li pokrenut ostavinski postupak po istom ostavitelju u drugoj državi, odnosno postoji li dvostruka litispendencija. Stoga bi bilo prijeko potrebno uspostaviti jedinstveni upisnik ili registar ostavinskih postupaka na području Europske unije uvidom u koji bi sudovi odnosno javni bilježnici mogli utvrditi je li već u kojoj drugoj državi članici pokrenut postupak u istom predmetu.

4. NADLEŽNOST PREMA UREDBI br. 2016/1103 O BRAČNOIMOVINSKOM REŽIMU I UREDBI br. 2016/1104 O IMOVINI REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA

Prema odredbi članka 3. stavak 2. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava pod pojmom sud smatraju se sva pravosudna tijela, ostala tijela i pravni stručnjaci s nadležnošću u stvarima bračnoimovinskih režima, odnosno u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, koji izvršavaju sudske funkcije ili postupaju na temelju ovlasti prenesenih od strane sudova, stoga i javni bilježnici.⁶³ Znači, pojmom sud smatraju se i tijela koja postupaju na temelju ovlasti prenesenih od strane sudova, ako su pod nadzorom sudova i jamče nepristranost te pravo na saslušanje svih stranaka. Protiv odluka takvih tijela mogu se podnijeti žalbe i odluke mogu preispitati pravosudna tijela te imaju valjanost i pravne učinke kao i odluke pravosudnih tijela. Prema tome, pojmom sud smatraju se i javni bilježnici na koje su prenesene ovlasti od suda.⁶⁴

Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava utvrđivanje nadležnosti suda temelji na koncentraciji postupanja u jednoj državi članici, a sve kako bi se olakšalo dobro sudovanje. Zbog povećane mobilnosti bračnih drugova i životnih partnera tijekom života trebalo bi omogućiti građanima da o njihovim različitim, a povezanim postupcima, odlučuju sudovi iste države članice.⁶⁵ Preambula točke 32. i 33. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu određuju da bi trebalo težiti koncentraciji nadležnosti u odnosu na bračnoimovinski režim u državi članici čiji su sudovi, odnosno javni bilježnici, nadležni za odlučivanje o nasljeđivanju bračnog druga prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju ili o razvodu, zakonskoj

58 Dutta, Anatol. 2013. *Novo međunarodno nasljedno pravo Europske unije - prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu*. Nova pravna revija. Časopis za domaće, njemačko i europsko pravo. Sarajevo. Broj 2/2013. Str. 11.

59 Poretti, Paula. 2019. *Uloga javnih bilježnika u pravu EU-a s osvrtom na sudsku praksu*. Javni bilježnik broj 46. Zagreb. Str. 15.

60 Čl. 17. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

61 Kontrec, Damir; Matko-Ručđjak, Jožica; Sessa, Đuro. 2015. *Zakon o nasljeđivanju s komentarima, poveznicama, sudskom praksom, priložima, primjerima i abecednim kazalom*. Organizator. Zagreb. Str. 245.

62 Poretti, Paula. *Op. cit.* (bilj. 59.) str. 13.

63 Poretti, Paula. *op.cit.* (bilj. 16.) str. 62.

64 Preambula toč. 29.-31. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

65 Vodopija Čengić, Ljiljana. 2020. *Iskustva javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj u primjeni Uredbe (EU) br. 650/2012 te izazovi u praksi*. Postupanje javnih bilježnika. Izbor članaka iz tjednika Informator. Informator. Zagreb. Str. 3.

rastavi ili poništenju braka, prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003., o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (dalje: Uredba Bruxelles II bis)⁶⁶. Pravila o nadležnosti su na jednak način određena Uredbom br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava te se također teži koncentraciji nadležnosti u odnosu na imovinske posljedice registriranih partnerstava u državi članici, čiji je sud ili javni bilježnik nadležan za postupanje u nasljeđivanju partnera prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju ili raskidom ili poništenjem registriranog partnerstava.⁶⁷

Odredba članka 4. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu za nadležnost u slučaju smrti jednog bračnog druga propisuje da, ukoliko je postupak pred sudom odnosno javnim bilježnikom države članice pokrenut u stvarima nasljeđivanja bračnog druga prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju, tada je sud odnosno javni bilježnik te države nadležan i za odlučivanje o stvarima bračnoimovinskog režima povezanim s tim predmetom nasljeđivanja. Člankom 4. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava je također propisano da je za odlučivanje u stvarima imovinskih posljedica registriranog partnerstva povezanog s nasljeđivanjem nadležan sud, odnosno javni bilježnik države članice, koji je nadležan u stvarima nasljeđivanja registriranog partnera prema Uredbi 650/2012 o nasljeđivanju.

Budući da je u RH javni bilježnik kao povjerenik suda nadležan za provođenje ostavinskog postupka, pa tako i ostavinskih postupaka s prekograničnim elementom, temeljem Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, slijedom toga je javni bilježnik nadležan, prema Uredbi br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, odlučivati i u stvarima bračnoimovinskog režima, odnosno u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, ali samo ako su svi nasljednici suglasni.⁶⁸ Prema odredbama Uredbe 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu radi se o atrakciji nadležnosti koja imovinske odnose bračnih drugova nadovezuje na postupak u kojem se odlučuje o nasljeđivanju bračnog druga prema Uredbi br.

650/2012 o nasljeđivanju.⁶⁹

Prema navedenom bi javni bilježnik u postupku nasljeđivanja registriranoga životnog partnera, a na odgovarajući način i neformalnoga životnog partnera, trebao primjenjivati Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

Javni bilježnik bi kao povjerenik suda u ostavinskom postupku, uz suglasnost svih nasljednika, mogao u stvarima bračnoimovinskog režima uzeti u obzir bračnu stečevinu nadživjeloga bračnog druga te rješenjem o nasljeđivanju njegov nasljedni dio uvećati za dio koji proizlazi iz bračne stečevine.⁷⁰ Prema svemu navedenom bi javni bilježnik u postupku nasljeđivanja, uz suglasnost svih nasljednika, trebao prema Uredbi br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu uzeti u obzir bračnu stečevinu nadživjeloga bračnog ili izvanbračnog druga, a prema Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava uzeti u obzir partnersku stečevinu nadživjeloga formalnog životnog partnera, odnosno neformalnoga životnog partnera. Međutim, javni bilježnik rješenjem o nasljeđivanju neće obuhvatiti bračnu stečevinu, odnosno partnersku stečevinu ako svi nasljednici nisu suglasni s time, već će vratiti spis sudu koji će nasljednike uputiti u parnicu temeljem članka 222. i 224. ZNa, i to ukoliko postoji spor o postojanju bračne ili partnerske stečevine, njezinog opsega ili prava na izdvajanje iz ostavine.⁷¹

5. MJERODAVNO PRAVO PREMA UREDBI br. 650/2012 O NASLJEĐIVANJU

Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju uvela je usklađena kolizijska pravila za utvrđivanje mjerodavnog prava za nasljeđivanje kako bi se omogućilo ostavitelju da unaprijed zna koje pravo će se primjenjivati na njegovo nasljeđivanje. Temeljem odredbe članka 23. i Preambule točka 42. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, mjerodavno pravo za nasljeđivanje trebalo bi uređivati nasljeđivanje u cijelosti, što znači od otvaranja nasljedstva do prijenosa vlasništva ostavinske imovine na nasljednike, a također i urediti sva pitanja upravljanja ostavinom te odgovornost za ostaviteljeve dugove. Između ostalog, pravo mjerodavno za nasljeđivanje uređuje i utvrđivanje korisnika, odnosno nasljednika, njihovih nasljednih dijelova, nužnog nasljednog dijela, uračunavanje darova, obveza koje im ostavitelj može nametnuti te utvrđivanje ostalih nasljednih prava, uključujući nasljedno pravo nadživjeloga bračnog ili izvanbračnog druga.

66 Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000. (Uredba Bruxelles II bis). Službeni list EU-a, L 338. 23. 12. 2003., str. 1.-29. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., vol. 003., str. 133.-161.

67 Preambula toč. 32. i toč. 33. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

68 Poretti, Paula. *Op. cit.* (bilj. 16.). Str.63.

69 Kokić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. *Op. cit.* (bilj. 10.). Str. 11.

70 Projekt CISUR - Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji. *Op. cit.* (bilj. 17.). Str. 5.

71 Vodopija Čengić, Ljiljana. *Op.cit.* (bilj. 65.). Str. 4.

Mjerodavno pravo bi prema Preambuli točke 37. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju trebalo uređivati nasljeđivanje cjelokupne imovine ostavitelja, bez obzira na vrstu imovine i nalazi li se u drugoj državi članici ili trećoj državi, a sve sa svrhom pravne sigurnosti i izbjegavanja fragmentacije nasljeđivanja.⁷²

Prema odredbi članka 21. stavak 1. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju pravo mjerodavno za nasljeđivanje u cijelosti je pravo države u kojoj je ostavitelj imao posljednje uobičajeno boravište. Ovom odredbom omogućuje se nadležnom sudu, odnosno javnom bilježniku koji provodi ostavinski postupak, primjenjivati vlastito pravo, što je i cilj Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

Iznimno, temeljem odredaba članka 21. stavak 2. i Preambule točka 25. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, ako sud odnosno javni bilježnik iz svih okolnosti slučaja zaključi da je ostavitelj u trenutku smrti očigledno bio više povezan s državom koja nije država njegovoga posljednjega uobičajenog boravišta, tada će utvrditi da je mjerodavno pravo za nasljeđivanje pravo države najbliže veze umjesto prava države posljednjega uobičajenog boravišta. Nadležan sud odnosno javni bilježnik bi u ovom slučaju morao primjenjivati strano mjerodavno pravo. Navedena očigledna najbliža veza se ne bi smjela primjenjivati kao supsidijarna poveznica svaki put kada se posljednje uobičajeno boravište teško utvrđuje.

Kako bi se omogućilo ostaviteljima slobodno organiziranje svog nasljeđivanja unaprijed, dana im je mogućnost izbora mjerodavnog prava za nasljeđivanje uz ograničenje na pravo države njihova državljanstva.⁷³

Ostavitelj može oporukom, to jest izjavom u obliku raspolaganja imovinom za slučaj smrti i to izričito ili *konkludentnom* radnjom, izabrati kao mjerodavno pravo za nasljeđivanje pravo države čiji je ostavitelj državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti. Ako je ostavitelj državljanin više država, tada može izabrati kao mjerodavno pravo za nasljeđivanje pravo bilo koje od tih država čiji je državljanin u trenutku izbora ili u času smrti.⁷⁴ Slijedom navedenog izabrano mjerodavno pravo za nasljeđivanje može biti pravo bilo koje države svijeta. Dok materijalnu valjanost samog čina izbora mjerodavnog prava za nasljeđivanje uređuje izabrano mjerodavno pravo.⁷⁵

Prema navedenom moglo bi u određenim slučajevima doći do situacija kada nadležan sud odnosno javni bilježnik neće primjenjivati svoje pravo

već strano pravo za nasljeđivanje.⁷⁶ U slučajevima kada nadležan sud odnosno javni bilježnik primjenjuje strano pravo na nasljeđivanje tada sud odnosno javni bilježnik može odbiti primijeniti određenu odredbu stranog prava, ako bi takva primjena očigledno bila nespojiva s javnim poretkom države suda - *ordre public*.⁷⁷ Ali sudovi i javni bilježnici ne bi smjeli upotrebljavati navedenu iznimku javnog poretka kako bi odbili primjenu ili priznanje stranog prava.

Javni bilježnik prilikom primjene stranoga mjerodavnog prava mora utvrditi sadržaj stranog prava te ga tumačiti tako kako ga tumače u toj državi. Odredbom članka 8. ZMPP-a propisano je da sud ili drugo tijelo može obavijest o sadržaju prava strane države zatražiti od Ministarstva pravosuđa ili nekog drugog tijela, vještaka ili specijaliziranih ustanova.

6. MJERODAVNO PRAVO PREMA UREDBI br. 2016/1103 O BRAČNOIMOVINSKOM REŽIMU I UREDBI br. 2016/1104 O IMOVINI REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA

Mjerodavno pravo, odnosno pravo prema kojem će nadležan sud ili javni bilježnik odlučivati o bračnoimovinskom režimu bračnih drugova, može se odrediti ili sporazumom bračnih drugova ili odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu, ako bračni drugovi nisu izvršili sporazumni izbor.⁷⁸ Cilj Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu je da se bračnim drugovima omogući da unaprijed znaju koje pravo će se primjenjivati na njihov bračnoimovinski režim, a to pravo bi trebalo biti pravo države s kojom su bračni drugovi blisko povezani, a sve sa svrhom osiguranja pravne sigurnosti i smanjenja mogućnosti nastanka sporova između bračnih drugova.⁷⁹

Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava također predviđa *primarnu* poveznicu za određivanje mjerodavnog prava izbor partnera, ako izostane izbor mjerodavnog prava tada se mjerodavno pravo određuje prema pravilima Uredbe.⁸⁰ Pravna pravila i zakonodavstvo nisu jednaki u svim državama jer ono što je valjano u jednoj državi ne mora biti valjano u drugoj državi. Stoga je potrebno naglasiti da partneri moraju obratiti posebnu pozornost kod izbora mjerodavnog prava jer i među pravnim sustavima koji pri-

72 Projekt CISUR - Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji. *Op. cit.* (bilj. 17.). Str. 10.

73 Preambula toč. 38. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

74 Čl. 22. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

75 Čl. 22. st. 3. Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju.

76 Preambula toč. 43. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

77 Preambula toč. 58 i čl. 35. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

78 Preambula toč. 45. i 49. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

79 Preambula toč. 43. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

80 Preambula toč. 44. i toč. 48. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

znaju registrirano partnerstvo postoje brojne razlike.⁸¹ Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava zbog toga upućuje partnere na izbor mjerodavnog prava one države koja priznaje registrirano partnerstvo i imovinskoppravne učinke takvog partnerstva.⁸²

Odredbe Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu primjenjuje se na bračnoimovinski režim bračnih drugova koji su sklopili brak 29. siječnja 2019. ili kasnije, ali i na one bračne drugove koji su prije sklopili brak, ako su sporazum o izboru mjerodavnog prava sklopili nakon navedenog datuma.⁸³ Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava primjenjuje se od istog datuma i na isti način kao i Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

Odredbe članka 20. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava propisuju opću primjenu prava koje je prema odredbama Uredbi određeno kao mjerodavno za bračnoimovinski režim bračnih drugova, odnosno imovinu registriranih partnera, bez obzira radi li se o pravu države članice, što znači da se može kao mjerodavno pravo primjenjivati pravo bilo koje države svijeta.⁸⁴ Temeljem članka 21. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, propisana je jedinstvena primjena mjerodavnog prava, a to znači da će se mjerodavno pravo, bilo izabrano ili određeno Uredbama, ako je izostao izbor, primjenjivati na svu imovinu bračnih drugova, odnosno registriranih partnera, koja podliježe tom režimu bez obzira gdje se ta imovina nalazila - bilo u državi članici ili trećoj državi. Prema tome, mjerodavno pravo primjenjuje se na svu imovinu, bilo pokretnu ili nepokretnu, koja se nalazila u bilo kojoj državi svijeta.⁸⁵

Odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu bračnim drugovima je dana mogućnost izbora mjerodavnog prava, odnosno autonomija volje u upravljanju svojom imovinom bez obzira na vrstu imovine i gdje se ona nalazila, na način da bračni drugovi odnosno budući bračni drugovi mogu sporazumno izabrati mjerodavno pravo koje će imati pravne učinke, osim ako nije drugačije određeno, od sklapanja sporazuma nadalje, a sporazum mogu sklopiti prije sklapanja braka, u trenutku sklapanja braka ili

tijekom trajanja braka.⁸⁶

Bračni drugovi mogu sporazumno izabrati kao mjerodavno pravo za njihov bračnoimovinski režim pravo države u kojoj bračni drugovi ili jedan bračni drug ima uobičajeno boravište u trenutku sklapanja sporazuma ili pravo države čiji je državljanin jedan od bračnih drugova u trenutku sklapanja sporazuma.⁸⁷

Ako bračni drugovi sporazumom ne izaberu mjerodavno pravo za svu imovinu bračnih drugova, tada će se prema odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu smatrati mjerodavnim pravo države prvoga zajedničkoga uobičajenog boravišta bračnih drugova nakon sklapanja braka, a kada se ono ne može odrediti, tada je poveznica za određivanje mjerodavnog prava zajedničko državljanstvo bračnih drugova u trenutku sklapanja braka. Ako se ni na jedan od navedenih načina ne može odrediti mjerodavno pravo, tada će se smatrati mjerodavnim pravo države s kojim su, uzimajući u obzir sve okolnosti, bračni drugovi zajedno imali najbližu vezu u trenutku sklapanja braka.⁸⁸

Temeljem Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava izbor mjerodavnog prava za imovinske posljedice registrirani partneri ili budući registrirani partneri mogu učiniti sporazumno, pod uvjetom da to izabrano pravo priznaje institut registriranog partnerstva i pridaje mu imovinske posljedice.⁸⁹

Registrirani partneri mogu temeljem članka 22 Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava sporazumno izabrati kao mjerodavno pravo za svoje imovinske posljedice pravo države u kojoj su imali uobičajeno boravište u trenutku sklapanja sporazuma ili pravo države čiji je državljanin jedan od partnera u trenutku sklapanja sporazuma. Međutim, zbog pravne sigurnosti i priznanja imovinskih posljedica registriranog partnerstva, partneri mogu sporazumno izabrati i pravo države prema čijem pravu je registrirano partnerstvo uspostavljeno.⁹⁰ Sporazum mogu sklopiti prije registriranja partnerstva, u vrijeme registriranja partnerstva ili tijekom trajanja partnerstva.

Ako registrirani partneri ne bi sklopili sporazum o izboru mjerodavnog prava za imovinske posljedice registriranih partnerstava, tada bi bilo mjerodavno pravo države prema čijem pravu je registrirano partnerstvo uspostavljeno.⁹¹

81 Župan, Mirela. *Op. cit.* (bilj. 15.). Str. 14.

82 Čl. 22 Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

83 Kokić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. *Op. cit.* (bilj. 10). Str. 20.

84 *Ibid* str. 22.

85 Preambula toč. 43. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i toč. 42. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

86 Čl. 22. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

87 Preambula toč. 45. i čl. 22. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

88 Preambula toč. 49 i čl. 26. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

89 Čl. 22. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

90 Kokić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. *Op. cit.* (bilj. 10.). Str. 26.

91 Čl. 26. st. 1. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava

Iznimno, temeljem članka 26. stavka 3. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i članka 26. stavka 2. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, jedan bračni drug, odnosno registrirani partner može zahtijevati od nadležnog suda ili javnog bilježnika da, kao mjerodavno pravo ne primjeni pravo države prvoga zajedničkoga uobičajenog boravišta bračnih drugova, odnosno pravo države prema čijem pravu je registrirano partnerstvo uspostavljeno, već pravo države u kojoj su bračni drugovi, odnosno registrirani partneri, imali posljednje zajedničko uobičajeno boravište koje je trajalo znatno dulje i na koje pravo su se oslanjala oba bračna druga, odnosno partnera, u uređivanju ili planiranju svojih imovinskih odnosa.⁹²

Kada bi javni bilježnici morali primjenjivati strano pravo na bračnoimovinski režim, odnosno imovinu registriranih partnera, tada bi se mogli pozvati na iznimku neprimjene određenih odredbi stranog prava ako su te odredbe očito u suprotnosti s javnim poretom - *ordre public* dotične države.⁹³

Izaberu li sporazumom bračni drugovi mjerodavno pravo za uređenje bračnoimovinskih odnosa pravo države državljanstva jednoga bračnog druga i ako taj bračni drug kao ostavitelj odredi raspolaganjem za slučaj smrti kao mjerodavno pravo za nasljeđivanje također pravo države svog državljanstva, tada će javni bilježnik u ostavinskom postupku primjenjivati pravo iste države, a sve temeljem odredaba članka 22. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i članka 22. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju. Javni bilježnik će kao mjerodavno pravo primjenjivati vlastito pravo, ako bi ostavitelj imao posljednje uobičajeno boravište u državi koje pravo je izabrao prema državljanstvu ili ako bi ostaviteljevi nasljednici sklopili sporazumom kojim bi odredili kao isključivo nadležnoga javnog bilježnika države izabranoga mjerodavnog prava za nasljeđivanje.⁹⁴

Prema navedenom, pravo države čiji je bračni drug, odnosno ostavitelj državljanin, jedina je trajna i stabilna veza s državom jer se pretpostavlja da osoba neće mijenjati državljanstvo, dok će uobičajeno boravište tijekom života možda i više puta promijeniti.⁹⁵

Iako javni bilježnici u RH nemaju nadležnost u obiteljskopравnim odnosima, temeljem ObZ-a, rješenjem o nasljeđivanju ipak mogu odlučiti o pitanju bračne ili partnerske stečevine u okviru nasljeđivanja, ako su svi nasljednici suglasni, odnosno kada postoji sporazum između nasljednika.⁹⁶ Temeljem

rješenja o nasljeđivanju kojim je obuhvaćena i bračna ili partnerska stečevina nakon pravomoćnosti tog rješenja o nasljeđivanju zemljišnoknjižni odjel može provesti upis na nekretninama bez provođenja dodatnog postupka.⁹⁷

U Republici Hrvatskoj je različita praksa koja se mora u dogledno vrijeme uskladiti, pa tako veći na javnih bilježnika bračnu stečevinu u rješenju o nasljeđivanju obuhvaćaju s povećanim nasljednim dijelom nadživjeloga bračnog druga, dok samo neki javni bilježnici u rješenju o nasljeđivanju posebno odrede imovinu koja se smatra bračnom stečevinom, a preostali dio imovine rasporede na sve nasljednike, sve pod pretpostavkom da su svi nasljednici suglasni, u suprotnom se nasljednici upućuju na sud. Prema tome, primjenjujući Uredbu br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu, odnosno Uredbu 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava i Uredbu br. 650/2012 o nasljeđivanju, javni bilježnik bi rješenjem o nasljeđivanju trebao navesti dio imovine koji kao bračna ili partnerska stečevina pripada nadživjelom bračnom drugu te preostali dio imovine pokojnoga bračnog druga rasporediti na nasljednike.⁹⁸

7. RASPOLAGANJE IMOVINOM ZBOG SMRTI PREMA UREDBI br. 650/2012 O NASLJEĐIVANJU

Prema odredbi članka 3. st. 1. toč. d. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju raspolaganje imovinom zbog smrti smatra se oporuka, zajednička oporuka ili ugovor o nasljeđivanju.

Kako je uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku njegove smrti opća poveznica za utvrđivanje mjerodavnog prava za nasljeđivanje, zbog toga će tek u trenutku smrti ostavitelja postati izvjesno koje pravo će se primjenjivati na nasljeđivanje po ostavitelju.⁹⁹ Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju je odredila pravila o dopustivosti, materijalnoj i formalnoj valjanosti raspolaganja imovinom zbog smrti radi toga da bi se osigurala pravna sigurnost ostavitelja koji želi unaprijed planirati svoje nasljeđivanje, odnosno odrediti pravo koje će biti mjerodavno za nasljeđivanje.¹⁰⁰

7.1. Oporuka prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju

Dopustivost i materijalna valjanost oporuke uređuje pravo države koje bi bilo mjerodavno za nasljeđivanje da je oporučitelj umro na dan kada je raspolaganje učinjeno, što znači da je mjerodavno pravo države u kojoj oporučitelj ima uobičajeno

92 Poretti, Paula. *Op. cit.* (bilj. 16.). Str. 66.

93 Čl. 31. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

94 Čl. 5. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

95 Poretti, Paula. *Loc. cit.* (bilj. 92.).

96 Vodopija Čengić, Ljiljana. *Op. cit.* (bilj. 65.). Str. 4.

97 *Ibid.*

98 Poretti, Paula. *Op. cit.* (bilj. 16.). Str. 63.

99 Dutta, Anatol. *op. cit.* (bilj. 58.). Str. 15.

100 Preambula toč. 48. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

boravište u trenutku raspolaganja. Međutim, oporučitelj može izabrati kao pravo koje će uređivati dopustivost i materijalnu valjanost oporuke pravo države čiji je on državljanin te je u tom slučaju to pravo mjerodavno i za promjenu ili opoziv oporuke.¹⁰¹ Materijalna valjanost oporuke odnosi se na sposobnost osobe da raspolaže imovinom za slučaj smrti, posebne razloge koji zabranjuju oporučitelju da raspolaže u korist određenih osoba ili zabranjuju osobi stjecanje imovine kao nasljedstvo od oporučitelja, dopustivost zastupanja kod oporučnog raspolaganja, tumačenja raspolaganja te pitanja prijave, zablude i ostalo što se odnosi na pristanak ili namjeru oporučitelja.¹⁰²

Valjanost oporučnog raspolaganja u pisanom obliku trebala bi se prema Preambuli točka 51. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju utvrđivati sukladno pravilima Haške konvencije o sukobima zakona kod oblika oporučnih raspolaganja od 5. listopada 1961.¹⁰³ Nadležno tijelo bi moralo, prilikom utvrđivanja formalne valjanosti oporuke, zanemariti prijeverno stvaranje međunarodnog elementa radi izbjegavanja pravila o formalnoj valjanosti. U RH je također odredbom članka 30. ZMPP-a propisano da se mjerodavno pravo za oblik oporučnog raspolaganja određuje primjenom Haške konvencije o sukobima zakona kod oblika oporučnih raspolaganja od 5. listopada 1961.

Sukladno članku 27. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju oporuka je formalno valjana ako je njezin oblik sukladan alternativno s bilo kojim pravom dalje navedenih država, i to s pravom države u kojoj je raspolaganje izvršeno, države čiji je oporučitelj državljanin bilo u trenutku raspolaganja bilo u trenutku smrti, države u kojoj je oporučitelj imao prebivalište u trenutku raspolaganja ili u trenutku smrti, države u kojoj je oporučitelj imao uobičajeno boravište u trenutku raspolaganja ili u trenutku smrti ili države u kojoj se nalazi nekretnina s kojom se raspolaže. Također, promjena ili opoziv oporuke formalno su valjani ako su sukladni s bilo kojim od prije navedenih prava.¹⁰⁴

Kada od osobnih svojstava oporučitelja, kao što su državljanstvo, starost i drugo, zavisi dopuštenost određenog oblika oporuke, tada se odredba koja to uređuje smatra odredbom koja se odnosi na oblik oporuke.¹⁰⁵

7.2. Oporuka u Republici Hrvatskoj

U RH oporuka je jednostrani, strogo osobni i strogo formalni pravni posao koji može sastaviti svaka fizička osoba koja je navršila 16 godina života i sposobna je za rasuđivanje.¹⁰⁶ S obzirom na to da se sposobnost za rasuđivanje smatra *presumptio iuris*, dopušteno je dokazivati suprotno.¹⁰⁷ Oporuka je valjana samo kad je sastavljena u obliku i uz pretpostavke koji su propisani ZN-om.¹⁰⁸

ZN određuje *numerus clausus* vrsta, odnosno oblika oporuka, i to privatnu oporuku koja može biti vlastoručna, pisana oporuka pred svjedocima ili usmena oporuka pred svjedocima te javnu oporuku koju može sastaviti sudac ili sudski savjetnik općinskog suda, javni bilježnik, a u inozemstvu konzularni, odnosno diplomatsko-konzularni predstavnik RH.¹⁰⁹ Prema odredbama ZN-a zajednička oporuka kao takva nije propisana.

Sadržaj oporuke je određen člancima 42. - 50. ZN-a. Oporučitelj može oporukom kao pravnim poslom *mortis causa* raspolagati svime čime je ovlašten raspolagati za života. Redoviti sadržaj oporuke je da oporučitelj odredi jednu ili više osoba svojim nasljednicima te da oporukom raspoloži cijelom svojom imovinom ili *aliquotnim* dijelom svoje imovine za slučaj svoje smrti. Oporučitelj je u slobodi raspolaganja za slučaj smrti ograničen nužnim nasljeđivanjem za korist članova obitelji.¹¹⁰

Oporučitelji prilikom sastavljanja javne oporuke kod javnog bilježnika često oporukom raspolažu imovinom koja se nalazi u različitim državama članicama EU-a te nakon što ih javni bilježnik pouči o nasljednom pravu i upozna s odredbama Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, u praksi često žele da se u oporuci odredi mjerodavno pravo države koje su oni državljani. S obzirom na to da u velikoj mjeri osobe odlaze u inozemstvo iz ekonomskih razloga i to na rad, a blisku i stabilnu vezu zadržavaju s državom podrijetla u kojoj se nalazi njihova obitelj i društveni život, iz sadržaja oporuke može se lakše utvrditi uobičajeno boravište ostavitelja i mjerodavno pravo za nasljeđivanje.

Prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju oporučitelj može oporukom odrediti mjerodavno pravo za nasljeđivanje i to samo pravo države čiji je državljanin u trenutku sastavljanja oporuke ili u trenutku smrti.¹¹¹ Izbor mjerodavnog prava za nasljeđivanje oporučitelj može izvršiti izričito u oporuci ili *konklu-*

101 Čl. 24. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

102 Čl. 26. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

103 Haška konvencija o sukobima zakona kod oblika oporučnih raspolaganja od 5. listopada 1961. NN - Međunarodni ugovori 4/94.

104 Čl. 27. st. 2. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

105 Preambula toč. 53. i čl. 27. st. 3. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

106 Gabler-Čižmek, Marijana. 2003. *Priručnik za praktičnu primjenu ostavinskog postupka koji provode javni bilježnici kao sudski povjerenici*. Hrvatska javnobilježnička komora. Zagreb. Str. 29.

107 Klarić, Petar; Vedriš, Martin. 2008. *Gradansko pravo*. Narodne novine. Zagreb. Str. 736.

108 Belaj, Vlado. 2004. *Oblik oporuke prema zakonu o nasljeđivanju*. Pravni vjesnik 20. Osijek. Str. 10.

109 Klarić, Petar; Vedriš, Martin. *Op. cit.* (bilj. 107.). Str. 737.

110 Gabler-Čižmek, Marijana. *Op.cit.* (bilj. 106.). Str. 38.

111 Čl. 22. st. 1. Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju.

dentnom radnjom na način da se izbor prava može zaključiti iz sadržaja oporuke odnosno da izbor prava slijedi iz raspolaganja imovinom za slučaj smrti.¹¹² Tako oporučitelj u oporuci može uputiti na određene odredbe prava države čiji je državljanin ili na koji drugi način spomene to pravo te će se i to smatrati izborom mjerodavnog prava.¹¹³

Kako je neizvjesno gdje će ostavitelj imati posljednje uobičajeno boravište zbog česte migracije osoba unutar EU-a, sve do trenutka smrti ostavitelja neizvjesno je i pravo koje države će biti mjerodavno, odnosno sud koje države će biti nadležan za provođenje postupka o nasljeđivanju. Uputno je da se oporučitelja pouči o pravu da putem oporuke može izabrati mjerodavno pravo za nasljeđivanje, i to pravo države njegova državljanstva, koja veza je stabilna i trajna te kako je intencija Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju da nadležno tijelo za nasljeđivanje primjenjuje svoje pravo, a Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju predviđa mehanizam u slučajevima kada ostavitelj oporukom izabere mjerodavno pravo. Kada ostavitelj oporukom kao mjerodavno pravo odredi pravo države svog državljanstva tada stranke, to jest nasljednici na koje se nasljeđivanje odnosi, mogu sklopiti sporazum o izboru suda u državi članici čije je pravo odabrano.¹¹⁴ Nasljednici mogu sklopiti sporazum o isključivoj nadležnosti suda države mjerodavnog prava nakon smrti ostavitelja, ali i prije kad je ostavitelj već izvršio izbor mjerodavnog prava putem oporuke.

Javni bilježnik je ovlašten sastavljati javne oporuke temeljem odredaba članaka 32. i 146. ZN-a u svezi s člankom 72. ZJB-a te također može na zahtjev oporučitelja pisanoj oporuci dati oblik međunarodne oporuke. Javnu oporuku koju je sastavio prema kazivanju oporučitelja javni bilježnik će pročitati oporučitelju te mu objasniti pravne posljedice oporučnog raspolaganja. Javni bilježnik o sastavljanju oporuke i poduzetim radnjama sastavlja zapisnik u koji unosi sve relevantne okolnosti koje bi mogle biti važne za ocjenu valjanosti oporuke.¹¹⁵ Nakon poduzetih svih radnji oporuku i zapisnik potpisuju oporučitelj i javni bilježnik. O sastavljenoj javnoj oporuci javni bilježnik je dužan bez odgađanja poslati obavijest, odnosno evidentirati javnu oporuku u Hrvatski upisnik oporuka.¹¹⁶

Oporuka kao strogo osobni, formalni i jednostrani pravni posao oporučitelja ne obvezuje te oporuku zbog toga može uvijek opozvati. Time se oči-

tuje načelo slobode raspolaganja za slučaj smrti, odnosno sloboda oporučivanja. Temeljem članka 64. ZN-a opoziv oporuke oporučitelj može učiniti očitovanjem danim u bilo kojem obliku u kojem se može sastaviti oporuka, a pisanu oporuku može opozvati i fizičkim uništenjem. Prema tome, oporuka može biti opozvana izričito - *revocatio expressa* opozivom ili novom oporukom kojom opoziva raniju oporuku. Nadalje, oporuku se može opozvati i prešutno - *revocatio tacita* tako da oporučitelj raspoloži stvarju koju je nekome namijenio oporukom, odnosno novom oporukom istu stvar namjeni nekome drugome.¹¹⁷ Oporuka se također može opozvati *konkludentnom* radnjom i to uništenjem, ali u tom slučaju mora postojati namjera oporučitelja - *animus revocandi* da se na taj način opozove oporuka jer slučajno uništenje ili ako je oporuka zametnuta, izgubljena ili skrivena, ne se smatra opozivom.¹¹⁸ Oporučitelj može pred javnim bilježnikom opozvati oporuku koja je sastavljena u bilo kojem obliku. Prilikom opoziva oporuke javni bilježnik *mutatis mutandis* primjenjuje odredbe o sastavljanju javne oporuke te će o opozivu bez odgađanja obavijestiti Hrvatski upisnik oporuka.¹¹⁹

Kada javni bilježnik kao povjerenik suda zaprimi ostavinski spis u rad, dužan je izvršiti uvid u Hrvatski upisnik oporuka da utvrdi je li ostavitelj ostavio oporuku i gdje je ona pohranjena. Kako još uvijek javni bilježnici u RH nemaju mogućnost provjere postojanja oporuka u registrima oporuka drugih država članica, bilo bi uputno da se i RH i sve ostale članice EU-a povežu u Europski registar oporuka ARERT¹²⁰. Tako bi se pravodobno moglo utvrditi postoji li oporuka nakon ostavitelja i gdje je oporuka pohranjena.¹²¹

7.3. Ugovori o nasljeđivanju

Prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju, ugovor o nasljeđivanju je vrsta raspolaganja imovinom zbog smrti, ali prava država članica različito uređuju dopustivost i prihvaćanje ugovora o nasljeđivanju.¹²²

Dopustivost, materijalna valjanost i obvezujuć učinak te raskid ugovora o nasljeđivanju uređuje pravo koje bi bilo mjerodavno za nasljeđivanje da je ugovaratelj umro na dan kada je ugovor sklopljen, to znači u pravilu pravo države uobičajenog boravišta ugovaratelja, osim ako ugovaratelj nije izabrao kao mjerodavno pravo države čiji je držav-

112 Čl. 22. st. 2. Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju.

113 Preambula toč. 27., toč. 38., toč. 39., toč. 40. i čl. 22. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

114 Preambula toč. 27., toč. 28. i čl. 5. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

115 Crnić, Jadranko; Končić, Ana-Marija. 2003. *Zakon o nasljeđivanju s komentarom, sudskom praksom, priložima, primjerima i abecednim kazalom pojmova*. Organizator. Zagreb. Str. 180.

116 Čl. 148. st. 8. ZN-a.

117 Čl. 66. ZN-a.

118 Crnić, Jadranko; Končić, Ana-Marija. *Op. cit.* (bilj. 115.). Str. 233.

119 Čl. 173. ZN-a.

120 ARERT (fr.), ENRWA (eng.) – *The European Network of Registers of Wills Association*. <http://www.arert.eu/?lang=en> (pristupljeno 17. lipnja 2020.).

121 Vodopija Čengić, Ljiljana. *Op. cit.* (bilj. 11.). Str. 122.

122 Preambula toč. 49. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

ljanin.¹²³ Materijalna i formalna valjanost ugovora o nasljeđivanju je odredbama Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju uređena jednako kao materijalna i formalna valjanost oporuke.

U RH odredbom članka 4. stavak 3. ZN-a propisano je da se nasljeđivati može temeljem zakona ili temeljem oporuke te je time isključena mogućnost nasljeđivanja na osnovi nasljedopravnih ugovora. Prema pravu RH ugovor nije pravna osnova nasljeđivanja pa su prema tome ugovori o nasljeđivanju ništetni.¹²⁴ Nemogućnost nasljeđivanja temeljem nasljedopravnih ugovora je izražena i propisanom ništetnošću ugovora o nasljeđivanju koji su uređeni odredbama ZN-a pod naslovom Nasljedopravni ugovori, a koje odredbe su prisilne prirode.

Temeljem članka 102. ZN-a ugovor o nasljeđivanju kojim netko svom sugovorniku ili trećoj osobi ostavlja svoju ostavinu ili njezin dio, smatra se ništetnim. Prema tome, takvim ugovorom bi ostavitelj raspodijelio vlastitom ostavinom u cijelosti ili u određenom dijelu.

Nadalje, temeljem članka 103. ZN-a također je ništetan ugovor o budućem nasljedstvu ili zapisu, što znači da je ništetan ugovor kojim bi netko otuđio nasljedstvo kojemu se nada. Ništetni su ugovor o nasljedstvu treće osobe koja je još živa i ugovor o zapisu ili kojoj drugoj koristi kojima se jedan ugovornik nada iz nasljedstva koje još nije otvoreno. U ovim ugovorima radi se o raspolaganju, odnosno otuđenju nasljedstva – zapisa kojemu se osoba tek nada, to jest osoba raspolaže tuđim nasljedstvom.

Temeljem odredbe članka 104. ZN-a ništetan je također i ugovor o sadržaju oporuke kojim se ostavitelj obvezuje da će unijeti neku odredbu u svoju oporuku ili je ne unijeti, odnosno opozvati neku odredbu iz svoje oporuke ili je ne opozvati. Ništetnost takvih ugovora proizlazi iz načela slobode oporučnog raspolaganja prema kojem oporučitelj može u svakom trenutku oporuku izmijeniti, opozvati ili nadomjestiti novom. Dok ugovor koji je dvostrani pravni posao ostavitelj ne može jednostrano raskinuti, niti mijenjati, niti opozvati.

Svi ti ugovori su ništetni i ne proizvode pravne učinke te ih sud ili javni bilježnik ne smije uzeti u obzir u ostavinskom postupku, ako bi se koja od stranaka pozivala na takve ugovore.¹²⁵ Iznimka od pravila da nasljedopravni ugovori nisu dopušteni prema ZN-u su ugovor o odricanju od nasljedstva koje nije otvoreno i ugovor o ustupu i raspodjeli imovine za života kojim ostavitelj za života raspoređuje svoju imovinu koja ne ulazi u ostavinu, ako ugovor sklapaju potomak i predak ili braćni drugo-

vi.^{126,127} Međutim, nijedan od navedenih ugovora koji su dopušteni nisu osnova za nasljeđivanje pa u njima ni nema mjesta za određivanje mjerodavnog prava.

Slijedom navedenog, kako u pravilu u RH nasljedopravni ugovori ne proizvode pravne učinke, to jest oni su ništetni, proizlazi pitanje kako postupiti kad je sud ili javni bilježnik u ostavinskom postupku dužan prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju primijeniti strano pravo koje poznaje nasljedopravne ugovore, odnosno nasljeđivanje temeljem ugovora. Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju uređuje pitanje dopustivosti i materijalne valjanosti ugovora o nasljeđivanju prema pravu koje bi bilo mjerodavno da je ugovaratelj umro na dan sklapanja ugovora o nasljeđivanju, prema tome, prema pravu države uobičajenog boravišta ugovaratelja na dan sklapanja ugovora o nasljeđivanju ili ako je ugovaratelj izabrao kao mjerodavno pravo države čiji je državljanin tada tog prava.¹²⁸ To dovodi do toga da će ugovor o nasljeđivanju biti sastavljen prema mjerodavnom pravu jedne države, to jest pravu države uobičajenog boravišta u trenutku sklapanja ugovora o nasljeđivanju, a kada se ugovaratelj tijekom života preseli u drugu državu, tada će se u ostavinskom postupku odlučivati temeljem mjerodavnog prava druge države. Slijedom toga javni bilježnik će u ostavinskom postupku odlučivati o dopustivosti i materijalnoj i formalnoj valjanosti nasljedopravnog ugovora prema pravu koje je bilo mjerodavno u trenutku sklapanja ugovora, to jest stranom mjerodavnom pravu te ako je prema tom pravu ugovor o nasljeđivanju valjan, javni bilježnik će morati ugovor razmotriti te primijeniti, kad je to dopušteno prema mjerodavnom pravu za nasljeđivanje.¹²⁹

Materijalna valjanost samog čina izbora mjerodavnog prava utvrđuje se izabranim mjerodavnim pravom.¹³⁰ Ako bi ostavitelj, koji je državljanin RH, u drugoj državi članici sklopio ugovor o nasljeđivanju i njime odredio mjerodavno pravo RH, takav izbor ne bi bio valjan jer se u RH ugovori o nasljeđivanju u pravilu smatraju ništetnima. Prema tome, izabrano mjerodavno pravo, u ovom slučaju pravo RH, određuje valjanost izbora mjerodavnog prava. Kako je prema pravu RH Ugovor o nasljeđivanju ništetan tako ni izbor prava RH kao mjerodavnog prava za nasljeđivanje ne bi bilo valjano te bi se mjerodavno pravo utvrđivalo prema posljednjem uobičajenom boravištu ostavitelja.

Kada je temeljem posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja mjerodavno pravo za nasljeđivanje

123 Čl. 25. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

124 Klarić, Petar; Vedriš, Martin. *Op.cit.* (bilj. 107.). Str. 761.

125 Hrvatin, Branko. 2003. Nasljedopravni ugovori. Zagreb. http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/HrvatinB_Nasljedopravni-ugovori_2003s.pdf (pristupljeno 10. ožujka 2020.).

126 Čl. 134. st. 2. - 5. ZN-a.

127 Čl. 105 – čl. 115. ZN-a.

128 Preambula toč. 49. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

129 Čl. 25. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

130 Čl. 22. st. 3. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

pravo RH, tada javni bilježnik ne može ugovor o nasljeđivanju primijeniti na nasljeđivanje jer ZN poznaje samo dvije osnove nasljeđivanja, i to zakon ili oporuku.¹³¹ Prema tome, javni bilježnik će izvršiti uvid u ugovor o nasljeđivanju koji mu u ostavinskom postupku dostave nasljednici i utvrditi je li ugovorom ostavitelj odredio mjerodavno pravo. Ako je ugovorom određeno strano mjerodavno pravo za nasljeđivanje prema kojem je dopušteno nasljeđivanje temeljem ugovora, javni bilježnik će po njemu postupiti.

Zaključno, javni bilježnik će ocijeniti dopustivost, materijalnu i formalnu valjanost ugovora o nasljeđivanju prema pravu mjerodavnom u trenutku sklapanja ugovora, a u ostavinskom postupku o nasljeđivanju odlučivati prema pravu mjerodavnom u trenutku smrti ostavitelja.¹³² Iako je u oba slučaja poveznica za određivanje materijalnog prava uobičajeno boravište, ono ne mora biti jednako u trenutku sklapanja ugovora i u trenutku smrti ostavitelja. Naravno, ugovaratelj može ugovorom o nasljeđivanju izabrati kao mjerodavno pravo za nasljeđivanje pravo države čiji je državljanin, a valjanost samog čina izbora mjerodavnog prava će javni bilježnik ocjenjivati prema izabranom mjerodavnom pravu.¹³³

8. SPORAZUM O IZBORU MJERODAVNOG PRAVA PREMA UREDBI br. 2016/1103 O BRAČNOIMOVINSKOM REŽIMU I UREDBI br. 2016/1104 O IMOVINI REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA

Uredbe razlikuju pojam sporazuma o izboru mjerodavnog prava i bračnoimovinski sporazum, odnosno sporazum o imovini partnerstava. Prema odredbama članka 3. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu bračnoimovinski sporazumom smatra se svaki sporazum između bračnih drugova ili budućih bračnih drugova kojim organiziraju bračnoimovinski režim. Dok je prema odredbi članka 3. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava definiran pojam sporazuma o imovini partnerstva kao svaki sporazum između partnera ili budućih partnera kojim organiziraju imovinske posljedice svog registriranog partnerstva. Prema tome, bračnoimovinskim sporazumom ili sporazumom o imovini partnera, bračni drugovi ili životni partneri, konkretno uređuju međusobne imovinskopravne odnose na način koji se razlikuje od zakonskoga imovinskopravnog režima, međutim, istim sporazumom mogu odrediti i mjerodavno pravo koje će se primjenjivati na imovinske odnose

131 Čl. 4. st. 3. ZN-a.

132 Preambula toč. 50. Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju.

133 Čl. 22. st. 3. i čl. 25. st. 3. Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju.

koje nisu uredili ugovorom.

Dok sporazumom o izboru mjerodavnog prava bračni drugovi odnosno životni partneri određuju samo koje pravo će biti mjerodavno za uređivanje njihovih imovinskopravnih odnosa. Minimalni zahtjevi formalne valjanosti sporazuma o izboru mjerodavnog prava propisani su člankom 23. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, i to da sporazum mora biti u pisanom obliku, datiran i potpisan od strane oba bračna druga odnosno registrirana partnera. Uz navedeno, pravom države uobičajenog boravišta bračnih drugova ili jednoga bračnog druga odnosno registriranih partnera u trenutku sklapanja sporazuma mogu biti propisane i dodatne formalnosti potrebne za valjanost sporazuma koje se moraju poštivati, dok se materijalna valjanost sporazuma o izboru mjerodavnog prava utvrđuje temeljem prava države koje pravo su bračni drugovi odnosno registrirani partneri u tom sporazumu izabrali kao mjerodavno.¹³⁴

Prema tome, valjanost sporazuma o izboru mjerodavnog prava ovisi o dodatnim formalnim zahtjevima prema pravu države uobičajenog boravišta bračnih drugova ili barem jednoga bračnog druga odnosno registriranog partnera u trenutku sklapanja sporazuma.

Prema članku 25. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, kako bi bračnoimovinski sporazum odnosno sporazum o imovini partnerstva kojim se raspolaže bračnom-partnerskom imovinom bio formalno valjan, on mora biti u pisanom obliku, datiran i potpisan od strane oba bračna druga, s time da prema pravu države uobičajenog boravišta bračnih drugova - partnera u trenutku sklapanja sporazuma i mjerodavnim pravom, mogu biti propisane dodatne formalnosti koje se također moraju ispuniti.¹³⁵

8.1. Bračni ugovor i ugovor o imovini životnih partnera u Republici Hrvatskoj

U RH je odredbom članka 34. ObZ-a propisano da se imovinski odnosi bračnih drugova uređuju zakonom, ako ih bračni drugovi nisu uredili bračnim ugovorom. Načelo autonomne volje bračnih drugova očituje se u tome što bračni drugovi mogu bračnim ugovorom svoje imovinskopravne odnose na postojećoj ili na budućoj imovini urediti druga-

134 Preambula toč. 47. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i toč. 46. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

135 Preambula toč. 48. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i toč. 47. Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

čije od zakonskog režima.¹³⁶ Bračni drugovi mogu sklopiti ugovor za vrijeme trajanja braka, ali i prije braka, s time da će tada ugovor imati pravne učinke samo kad bračni drugovi sklope brak.

Oblik bračnog ugovora je propisan odredbom članka 40. ObZ-a prema kojem bračni ugovor da bi bio formalno valjan mora biti u pisanom obliku, potpisan od strane bračnih drugova, čiji potpisi moraju biti ovjereni kod javnog bilježnika. Prema tome, bračni ugovor je strogo formalni pravni posao jer pisani oblik ugovora i ovjereni potpisi bračnih drugova čine bitni sastojak ugovora, a izostanak takve propisane forme ne može biti nadomješten realizacijom usmenog ugovora.¹³⁷

Oblik javnobilježničkog akta je propisan samo u slučaju kada je jedan bračni drug lišen poslovne sposobnosti te će u njegovo ime bračni ugovor u vezi izvanrednih pravnih poslova sklopiti skrbnik uz prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb.¹³⁸ Osim u naprijed navedenom slučaju, što proizlazi i iz članka 53. stavak 1. točka 1. ZJB-a, oblik javnobilježničkog akta nije uvjet za formalnu valjanost bračnog ugovora. Međutim bračni drugovi ukoliko žele mogu sklopiti bračni ugovor u obliku javnobilježničkog akta, temeljem odredbe članka 2. ZJB-a, što bi obzirom na dalekosežni učinak bračnog ugovora na imovinske odnose bračnih drugova bilo uputno jer bi time bračni drugovi bili upoznati s pravnim posljedicama koje mogu proizaći iz takvog ugovora.

Bračni ugovor je prema Zakonu o javnom bilježništvu¹³⁹ iz 1993. godine morao biti sastavljen u obliku javnobilježničkog akta, ali s obzirom na to da je Obiteljskim zakonom¹⁴⁰ iz 1998. godine u članku 371. propisan oblik bračnog ugovora prema kojem bračni ugovor mora biti u pisanom obliku i potpisi bračnih drugova ovjereni, prema načelu *lex specialis derogat legi generali* prestaje važiti odredba članka 53. stavak 1. točka 1. ZJB-a, što je utvrđeno i u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Rev 2414/1996 od 26. svibnja 1999.¹⁴¹

Sadržaj bračnog ugovora prema ObZ-u nije posebno određen, prema tome bračni drugovi svoje imovinskopravne odnose mogu slobodno urediti, s time da sadržaj bračnog ugovora moraju biti imovinskopravni odnosi bračnih drugova kako bi se zadovoljio minimalan uvjet da bi se, prema ObZ-

u, neki ugovor smatrao bračnim ugovorom.¹⁴² Uz imovinskopravne odnose sadržaj bračnog ugovora mogu biti i drugi odnosi koji nisu imovinskog karaktera, pa se tako bračnim ugovorom može odrediti drugačiji imovinski režim od zakonskog, odnosno bračni drugovi mogu drugačije ugovoriti udjele u bračnoj stečevini, prihode od vlastite imovine, upravljanje i raspolaganje imovinom, način razvrnuća bračne stečevine i drugo.¹⁴³

Međutim, odredbe bračnog ugovora ne smiju biti protivne Ustavu, prisilnim propisima i moralu društva jer će u protivnom bračni ugovor biti ništetan, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na drugu pravnu posljedicu ili ako zakon u određenom slučaju ne određuje drugačije.¹⁴⁴ Bračni ugovor bi se smatrao protivnim moralu društva, odnosno nemoralnim pa prema tome i ništetnim ako bi odredbe bračnog ugovora bile protivne načelu ravnopravnosti bračnih drugova.¹⁴⁵

Temeljem odredbe članka 53. ZŽP-a životni partneri također mogu sklopiti ugovor o imovini, kojim mogu drugačije urediti svoje odnose glede partnerske stečevine. Kako bi ugovor o imovini životnih partnera bio valjan mora biti sastavljen u pisanom obliku i potpise životnih partnera mora ovjeriti javni bilježnik. Prema tome, životni partneri mogu sklopiti ugovor o imovini kojim će svoje imovinskopravne odnose konkretno ugovoriti i urediti na drugačiji način od zakonskog te se sve navedeno za bračni ugovor na odgovarajući način primjenjuje i na ugovor o imovini životnih partnera.

U RH prema odredbama članka 42. ObZ-a i članka 53. stavka 3. ZŽP-a bračni drugovi odnosno životni partneri nemaju potpunu slobodu ugovaranja odnosno uređenja svojih imovinskih odnosa, to jest postoji ograničenje sadržaja bračnog ugovora ili ugovora o imovini životnih partnera, a time i ograničenje načela dispozitivnosti. Ograničenje prilikom sklapanja bračnih ugovora ili ugovora o imovini životnih partnera očituje se u zabrani ugovaranja primjene stranog prava na imovinskopravne odnose bračnih drugova ili životnih partnera. Prema tome, bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera bio bi ništetan ako bi bračni drugovi - životni partneri ugovorili primjenu stranog prava kao mjerodavnog za njihove imovinskopravne odnose, s obzirom na to da ObZ i ZŽP-a izričito zabranjuju tu mogućnost.

Na navedenu odredbu upozoravalo se već ranije te se to ograničenje u pravnoj teoriji tumačilo kao

136 Alinčić, Mira; Hrabar, Dubravka. 2007. *Obiteljsko pravo*. Narodne novine. Zagreb. Str. 500.

137 Vrhovni sud Republike Hrvatske. Rev 786/08-2 od 12. veljače 2009.

138 Čl. 41. ObZ-a.

139 Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93.

140 Obiteljski zakon NN 162/98.

141 Brežinski, Jasna. 2011. *Dioba bračne stečevine u praksi Vrhovnog suda*. Imovinskopravni aspekti razvoda braka - hrvatski, europski i međunarodni kontekst. Pravni fakultet Osijek. Str. 88.

142 Čulo, Anica; Radina, Ana. 2011. *Valjanost bračnog ugovora*. Imovinskopravni aspekti razvoda braka - hrvatski, europski i međunarodni kontekst. Pravni fakultet Osijek. Str. 149.

143 Alinčić, Mira; Hrabar, Dubravka. *op.cit.* (bilj. 136). Str. 516.

144 Čl. 322. Zakona o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

145 Klarić, Petar; Vedriš, Martin. *op.cit.* (bilj. 107). Str. 145.

ograničenje samo za hrvatske državljane, a ukoliko bi se radilo o braku s međunarodnim obilježjem, tada bi postojala mogućnost primjene stranog prava na bračni ugovor.¹⁴⁶ Također se u pravnoj teoriji upozorilo da će stupanjem na snagu Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu doći do promjena glede mogućnosti izbora mjerodavnog prava u odnosu na bračnoimovinske režime koji imaju prekogranično obilježje.¹⁴⁷ Ako je jedan bračni drug strani državljanin, navedena zabrana se ne primjenjuje jer se tada radi o braku s međunarodnim obilježjem i na imovinske odnose takvih bračnih drugova primjenjuje se ZMPP, odnosno Uredba 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu ili Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.¹⁴⁸

Slijedom toga može se zaključiti da se zabrana izbora stranog prava kao mjerodavnog za imovinske odnose bračnih drugova ili životnih partnera, prema odredbi članka 42. ObZ-a ili članka 53. stavka 3. ZŽP-a, primjenjuje samo ako su kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke, i to ako su oba bračna druga ili životna partnera hrvatski državljani, ako se sva njihova imovina nalazi isključivo na području RH i ako imaju uobičajeno boravište na području RH jer se tada ne radi o braku ili životnom partnerstvu s međunarodnim odnosno prekograničnim elementom.

Kako je Republika Hrvatska pristupila pojačanoj suradnji, odnosno Uredbi br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, tako su od 29. siječnja 2019. uredbi u cijelosti obvezujuće i izravno se primjenjuju u RH u kontekstu bračnoimovinskih režima s prekograničnim implikacijama, odnosno u kontekstu imovinskih posljedica registriranih partnerstava koje imaju prekogranične učinke, a uredbi su po pravnoj snazi iznad zakona RH. Prema tome, ukoliko se radi o bračnim drugovima s prekograničnim elementom, tada se na njih ne odnosi ograničenje o izboru stranog prava kao mjerodavnog za imovinske odnose prema odredbi članka 42. ObZ-a, već takvi bračni drugovi mogu sporazumom izabrati mjerodavno pravo za bračnoimovinski režim, i to ili pravo države uobičajenog boravišta jednog odnosno obiju bračnih drugova u trenutku sklapanja sporazuma ili pravo

države čiji je državljanin jedan od bračnih drugova u trenutku sklapanja sporazuma.¹⁴⁹ Taj izbor prava bračni drugovi mogu izvršiti ili u bračnom ugovoru ili u posebnom sporazumu kojim će se jedino odrediti mjerodavno pravo koje će se primjenjivati na njihov bračnoimovinski režim, a što se na odgovarajući način primjenjuje i na životne partnere.

Valjanost sporazuma o izboru mjerodavnog prava ovisi o dodatnim formalnim zahtjevima prema pravu države uobičajenog boravišta bračnih drugova, ili barem jednog bračnog druga, ili životnih partnera u trenutku sklapanja sporazuma.¹⁵⁰ Pa prema tome, ako bi bračni drugovi ili životni partneri s prekograničnim elementom sklapali bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera, a imali bi uobičajeno boravište u RH, tada bi bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera morao biti u pisanom obliku, datiran i potpisi bračnih drugova ili životnih partnera ovjereni kod javnog bilježnika. Dok bi se materijalna valjanost sporazuma o izboru materijalnog prava ocjenjivala prema pravu koje bi bračni drugovi ili životni partneri izabrali kao mjerodavno. Ako bi, dakle, bračni drugovi ili životni partneri izabrali kao mjerodavno pravo hrvatsko pravo, tada bi se materijalna valjanost sporazuma utvrđivala prema hrvatskom pravu.¹⁵¹

Odredbe o valjanosti sporazuma su propisane zbog toga što bračni drugovi i životni partneri moraju biti informirani o pravu koje izabiru i svjesni posljedica svog izbora, a sve radi pravne sigurnosti i lakšeg pristupa pravosuđu prema odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.¹⁵²

Međutim, prema svemu navedenom, u RH ukoliko bračni drugovi ili životni partneri s prekograničnim implikacijama u bračnom ugovoru ili ugovoru o imovini životnih partnera izaberu mjerodavno pravo, oni neće od strane javnog bilježnika biti poučeni o pravnim posljedicama takvog izbora niti o odredbama Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu ili Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava i Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju, ako bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera nije sklopljen u obliku javno-bilježničkog akta. Prilikom ovjere potpisa bračnih drugova na bračnom ugovoru ili ugovora o imovini životnih partnera, javni bilježnik se ne upušta u sadržaj isprave niti odgovara za njih te stoga niti nema obvezu poučiti stranke o pravnim posljedi-

146 Belaj, Vlado. 2002. *Bračna stečevina po Obiteljskom zakonu*. Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. god. 23. br. 1., str. 194.

147 Ruggeri, Lucia; Winkler, Sandra. 2019. *Neka pitanja u imovinskim odnosima bračnih drugova u hrvatskom i talijanskom obiteljskom pravu*. Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. vol. 40 br. 1., str. 177.

148 Couples in Europe. The law for couples in the 27 EU countries. *Kako bračni drugovi mogu urediti svoje imovinske odnose?* <http://www.coupleseurope.eu/hr/croatia/topics/3-kako-bra%C4%8Dni-drugovi-mogu-urediti-svoje-imovinske-odnose> (pristupljeno 19. ožujka 2020.)

149 Čl. 22. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

150 Čl. 23. i 25. Uredbe br. 2016 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

151 Čl. 24. Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbe br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava.

152 Preambula toč. 47. Uredbe 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

cama poduzetoga pravnog posla.¹⁵³

Slijedom toga, za sklapanje bračnog ugovora i ugovora o imovini životnih partnera bio bi primjereniji oblik javnobilježničkog akta jer bi se time bračnim drugovima i životnim partnerima osigurala pravna sigurnost, s obzirom na to da bi bračni drugovi i životni partneri bili poučeni i savjetovani o dopuštenosti sadržaja ugovora, o pravnim posljedicama sklapanja takvog ugovora, međunarodnim reperkusijama sklapanja ugovora i mjerodavnom pravu koje će se primjenjivati na njihov bračnoimovinski režim odnosno partnerski režim, ukoliko drugačije ne ugovore. A ukoliko bi bračni ugovor bio sklopljen u obliku ovršnoga javnobilježničkog akta, odnosno kada bi bračni ugovor sadržavao ovršnu klauzulu, tada bi bračni drugovi jednostavnije i brže ostvarivali svoja imovinska prava s manjom mogućnošću nastanka sporova.¹⁵⁴ Posebno naglašavajući bitnost poučavanja i upozoravanja životnih partnera na različita pravna uređenja u različitim državama te mogućnost da registrirano partnerstvo i imovinskopravne posljedice takvog partnerstva u drugoj državi neće biti priznati.

9. SUDSKA PRAKSA SUDA EUROPSKE UNIJE

9.1. Predmet Mahnkopf

Za postupanje javnih bilježnika prema Uredbi br. 650/2012 o nasljeđivanju i Uredbi br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu te izdavanju Europske potvrde o nasljeđivanju bitno je spomenuti odluku Suda EU-a u predmetu Mahnkopf.¹⁵⁵ Navedenom odlukom Sud EU-a je tumačio područje primjene Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju, odnosno što obuhvaća Europska potvrda o nasljeđivanju. Tom odlukom je Sud EU-a ujedno razgraničio područje primjene između Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju i Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu.

Naime, bračni drugovi Mahnkopf imali su prebivalište u Njemačkoj i bili njezini državljani, a imovinu su imali na području Njemačke i Švedske. Nakon smrti bračnoga druga, g. Mahnkopfa, koji nije ostavio oporuku niti je s nadživjelom suprugom, gdom Mahnkopf, sklopio bračni ugovor, proveo se ostavinski postupak u kojem su utvrđeni kao njegovi nasljednici supruga, gđa Mahnkopf i njihov sin. S obzirom na to da bračni drugovi nisu sklopili bračni ugovor prema njemačkom pravu, na bračne drugove se primjenjivao režim zajednice brač-

ne imovine. Sud je izdao nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju kojom su nasljednici naslijedili svaki jednu polovinu dijela ostaviteljeve imovine, sukladno njemačkom pravu, i to na način da je nasljedni dio supruge, koji iznosi 1/4 dijela uvećan za još 1/4 dijela na ime bračne stečevine, a sve sukladno odredbi članka 1371. stavak 1. Bürgerliches Gesetzbuch¹⁵⁶ (dalje: BGB). Tom odredbom je određeno da ukoliko se na bračne drugove primjenjuje režim zajednice bračne imovine, tada se zakonski nasljedni dio nadživjeloga bračnog druga, koji predstavlja 1/4 dijela, uvećava za još 1/4 dijela.

Gđa Mahnkopf je zatražila izdavanje Europske potvrde o nasljeđivanju za imovinu koja se nalazila u Švedskoj, ali ju je sud odbio izdati zbog toga što je smatrao da se Europska potvrda o nasljeđivanju ne može izdati, s obzirom na to da je 1/4 dijela imovine stečena na ime bračne stečevine, što prema stavu suda ne ulazi u područje primjene Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju. Na odluku suda gđa Mahnkopf se žalila te je viši sud zatražio mišljenje Suda EU-a.

Sud EU-a u predmetu Mahnkopf odlučio je da u područje primjene Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju ulazi nacionalna odredba članka 1371. stavak 1. BGB-a kojom je propisano da u slučaju smrti jednoga bračnog druga dolazi do diobe bračne stečevine na paušalnoj osnovi uvećanjem nasljednog dijela nadživjeloga bračnog druga. Prema mišljenju Suda EU-a, osnovni cilj odredbe članka 1371. stavak 1. BGB-a nije podjela imovine bračnih drugova, odnosno prestanak režima bračne stečevine, već pravo nadživjeloga bračnog druga na imovinu koja je već dio ostavine. Prema tome, cilj navedene odredbe je određivanje visine nasljednog dijela nadživjeloga bračnog druga u odnosu na nasljedne dijelove ostalih nasljednika.¹⁵⁷

9.2. Predmet Liberato

Posredno je za javne bilježnike bitna presuda Suda EU-a u predmetu Liberato¹⁵⁸, kojom odlukom se odlučivalo o spornoj primjeni odredaba o litispencijiji. Bračni drugovi S. Liberato i L. L. Grigorescu vjenčali su se i živjeli u Italiji, gdje je i rođeno njihovo zajedničko dijete. Nakon što je brak postao neodrživ, supruga L. L. Grigorescu se s djetetom preselila u Rumunjsku. Suprug S. Liberato u Italiji je pred sudom pokrenuo postupak radi zakonske rastave i dodjele skrbi nad djetetom, a supruga

¹⁵⁶ Bürgerliches Gesetzbuch – Gradanski zakonik.

¹⁵⁷ Kokić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. *op.cit.* (bilj. 10.). Str. 9.

¹⁵⁸ Sud EU-a, C-386/17, Stefano Liberato protiv Luminite Luise Grigorescu, 16. siječnja 2019. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=D021DEA8419EDCB45F2E8BA47FDB3A1A?text=&docid=209849&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=239620> (pristupljeno 17. ožujka 2020.).

¹⁵³ Čl. 77. st. 4. ZJB-a.

¹⁵⁴ Čulo, Anica; Radina, Ana. *op.cit.* (bilj. 142.). Str. 147.

¹⁵⁵ Sud EU-a. C-558/16, Doris Margret Lisette Mahnkopf. 1. ožujka 2018. EU:C:2018:138. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A62016CJ0558> (pristupljeno 11. ožujka 2020.).

L. L. Grigorescu upustila se u postupak pred tim sudom i zatražila odbijanje zahtjeva u meritumu te postavila protuzahjev za plaćanje uzdržavanja djeteta od strane supruga S. Liberata. Sud je proglasio zakonsku rastavu braka, ali nije odlučio o izvršavanju roditeljske skrbi, već je rješenjem predmet vratio na preispitivanje.

U međuvremenu je supruga L. L. Grigorescu pokrenula postupak pred rumunjskim sudom te zatražila rastavu braka, isključivu skrb nad djetetom i očevo sudjelovanje u uzdržavanju. Unatoč prigovoru o litispenciji od strane S. Liberata, sud u Rumunjskoj donio je odluku kojom je razveo brak, majci dodijelio skrb nad djetetom, utvrdio način održavanja kontakata oca s djetetom i iznos uzdržavanja koji je otac dužan plaćati. Nakon žalbenog postupka koji je pokrenuo S. Liberato navedena neizmijenjena presuda postala je pravomoćnom.

Tek nakon toga sud u Italiji donosi presudu kojom je ocu dodijelio isključivu skrb nad djetetom, naredio povrat djeteta u Italiju i odredio održavanje kontakata majke s djetetom te majci odredio obvezu plaćanja uzdržavanja.

Supruga L. L. Grigorescu je temeljem Uredbe Bruxelles II bis tražila u Italiji priznanje pravomoćne presude koja je donesena u Rumunjskoj te nakon što je predmet došao do talijanskoga Vrhovnog suda koji je prekinuo postupak i zatražio od Suda EU-a da odluči o prethodnim pitanjima.

Znači, prema svemu tomu sporno je pitanje litispencije prema Uredbi Bruxelles II bis i Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: Uredbi Bruxelles I)¹⁵⁹ jer, iako je bio ranije pokrenut postupak pred sudom jedne države članice u istom predmetu s istim strankama, sud druge države članice proveo je postupak i donio odluku. Sud u Rumunjskoj koji je kasnije pokrenuo postupak je trebao zastati s postupkom dok se ne odluči o nadležnosti suda u Italiji koji je prvi pokrenuo postupak u istom predmetu. Iako je očito rumunjski sud povrijedio pravilo o litispenciji, a s obzirom na to da je njegova odluka prije postala pravomoćnom, Sud EU-a je odlučio da je protivno pravu EU-a odbijanje priznanja odluke onog suda pred kojim je postupak počeo kasnije i koja odluka je postala konačnom zbog povrede pravila o litispenciji od strane suda države članice pred kojim je postupak u bračnom sporu, sporu o roditeljskoj skrbi ili sporu o obvezi uzdržavanja započeo ranije. Povreda pravila o litispenciji ne može opravdati ne-

159 Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. (Uredba Bruxelles I). Službeni list EU L 12, 16. 1. 2001., str. 1.-23., Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., vol. 003., str. 30.-52.

priznavanje odluke zbog očite suprotnosti s javnim poretom te države članice.

10. ZAKLJUČAK

Kako bi se unutar EU-a uklonile zapreke slobodi kretanja osoba koje su se susretale s poteškoćama u ostvarivanju svojih prava u kontekstu nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije i u kontekstu bračnoimovinskog režima s prekograničnim implikacijama te u kontekstu imovinskih posljedica registriranih partnerstava s prekograničnim elementom, usvojene su: Uredba br. 650/2012 o nasljeđivanju, Uredba br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredba br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava koje se neposredno primjenjuju u državama članicama.

Javni bilježnici kao povjerenici suda neposredno primjenjuju u ostavinskim postupcima s prekograničnim elementom Uredbu br. 650/2012 o nasljeđivanju i Uredbu br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu kao i Uredbu br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava, ako istodobno odlučuju o bračnoj stečevini nadživjeloga bračnog druga, odnosno partnerskoj stečevini životnih partnera. Prema tome, ukoliko u ostavinskom postupku nadživjeli bračni drug ili životni partner zatraži svoju bračnu stečevinu ili partnersku stečevinu, javni bilježnik će o tome odlučiti u sklopu ostavinskog postupka primjenjujući odgovarajuće mjerodavno pravo, ako se s time slože svi nasljednici.

Prilikom provođenja ostavinskih postupaka javni bilježnici su dužni u svakom pojedinačnom slučaju utvrđivati i uzimati u obzir različite okolnosti. S obzirom na to da sud prilikom dodjele ostavinskog postupka u rad javnom bilježniku ne utvrđuje ni nadležnost ni ostale okolnosti, ta obveza preostaje javnom bilježniku. Prema tome, javni bilježnik mora utvrditi radi li se o nasljeđivanju s prekograničnim implikacijama kako bi primjenjivao Uredbu br. 650/2012 o nasljeđivanju, nakon toga koje je bilo posljednje uobičajeno boravište ostavitelja radi utvrđivanja nadležnosti i mjerodavnog prava za nasljeđivanje, potom postoji li oporuka kojom je ostavitelj odredio mjerodavno pravo za nasljeđivanje pravo države čiji je bio državljanin i jesu li eventualno nasljednici sklopili sporazum kojim određuju isključivu nadležnost tijela države mjerodavnog prava. Te činjenice javni bilježnik utvrđuje na ostavinskoj raspravi putem izjava nasljednika i dostupnih podataka iz spisa.

Problematika se također javlja u utvrđivanju nadležnosti i dvostruke *litispencije* jer ne postoji zajednički registar koji bi omogućio uvid u to je li u drugoj državi već pokrenut postupak u istom predmetu s istim strankama. U RH se ostavinski postu-

pak pokreće po službenoj dužnosti, stoga javni bilježnik isključivo putem izjava nasljednika može utvrditi je li u istom predmetu već pokrenut ostavinski postupak u drugoj državi članici kako bi se mogao oglasiti nenadležnim i obustaviti postupak.

Ako javni bilježnik utvrdi da se među nasljednicima nalazi i nadživjeli bračni drug koji potražuje bračnu stečevinu ili nadživjeli životni partner koji potražuje partnersku stečevinu, tada mora utvrditi koje pravo je mjerodavno za bračnoimovinski režim bračnih drugova, odnosno za imovinske posljedice registriranog partnerstva te jesu li svi nasljednici suglasni s time da se u okviru ostavinskog postupka odlučuje o pitanju bračne stečevine ili partnerske stečevine. Ako su bračni drugovi izabrali bračnim ugovorom ili sporazumom kao mjerodavno pravo države državljanstva jednog bračnog druga ili pravo države uobičajenog boravišta jednoga bračnog druga u trenutku sklapanja bračnog ugovora, tada će javni bilježnik izabrano mjerodavno pravo primjenjivati na bračnoimovinski režim, koje pravo može ali ne mora biti jednako onom koje je mjerodavno za nasljeđivanje. Kada bračni drugovi ne izaberu mjerodavno pravo za bračnoimovinski režim, tada će mjerodavno pravo biti pravo države prvog zajedničkog uobičajenog boravišta bračnih drugova, osim ako nadživjeli bračni drug ne zatraži od javnog bilježnika da primijeni pravo države u kojoj su bračni drugovi imali posljednje zajedničko uobičajeno boravište koje je trajalo znatno dulje nego u državi prvoga zajedničkog uobičajenog boravišta i na koje su se oba bračna druga u uređivanju ili planiranju svojih imovinskih odnosa oslanjala. U takvom slučaju će javni bilježnik eventualno primjenjivati jednako mjerodavno pravo za nasljeđivanje i za bračnoimovinski režim ukoliko će posljednje uobičajeno boravište ostavitelja biti jednako posljednjem zajedničkom boravištu bračnih drugova. Javni bilježnik će tada primjenjivati vlastito pravo, što je i cilj obiju Uredbi da nadležno tijelo primjenjuje vlastito mjerodavno pravo kako za nasljeđivanje tako i za bračnoimovinski režim.

Kada postoji oporuka ili bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera, tada uz navedeno, javni bilježnik u ostavinskom postupku mora također utvrditi jesu li takva oporuka ili bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera dopustivi, formalno i materijalno valjani prema pravu u trenutku sklapanja, odnosno sukladno pravilima Uredbe br. 650/2012 o nasljeđivanju i Uredbe 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava. U praksi se pojavljuje problem nepostojanja zajedničkih registara oporuka i bračnih ugovora, pa time javni bilježnici nemaju uvid u to postoji li u drugim državama članicama sastavljena oporuka ili bračni ugovor.

Javni bilježnici mogu sastavljati javne oporuke

i dužni su ih prijaviti u Hrvatski upisnik oporuka pa time postoji sigurnost oporučitelja da će biti upoznat s Uredbom br. 650/2012 o nasljeđivanju, mogućnošću izbora mjerodavnog prava svog državljanstva za nasljeđivanje i svim pravnim posljedicama oporučnog raspolaganja. Dok bračni ugovor prema ObZ-u, odnosno ugovor o imovini životnih partnera prema ZŽP-u, mora biti u pisanom obliku i potpisi bračnih drugova ili životnih partnera ovjereni kod javnog bilježnika, prilikom čega se javni bilježnik ne upušta u sadržaj bračnog ugovora ili ugovora o imovini životnih partnera niti bračne drugove savjetuje ili poučava o pravnim posljedicama takvog ugovora, odnosno ne upoznaje ih s pravilima Uredbe br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu ili Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava. Stoga bi bilo primjerenije da se u RH uvede, po uzoru na *Družinski zakonik*¹⁶⁰ Republike Slovenije, oblik javnobilježničkog akta za sva raspolaganja između bračnih drugova, pa tako i Ugovor o uređenju imovinskopravnih odnosa bračnih drugova koji se i upisuje u Registar takvih ugovora. Time se osigurava pravna sigurnost za bračne drugove jer javni bilježnik svojim nepristranim sudjelovanjem u sastavljanju bračnog ugovora i savjetovanjem te upoznavanjem bračnih drugova s pravnim propisima vezanih za imovinske odnose bračnih drugova smanjuje mogućnost neizvjesnosti i nastanka spорова. Bračni drugovi sa sigurnošću mogu unaprijed planirati upravljanje svojom imovinom i ukloniti neizvjesnost koje pravo će biti mjerodavno za njihov bračnoimovinski režim. Iako u RH nije propisan kao obavezan oblik javnobilježničkog akta za bračne ugovore ili ugovore o imovini životnih partnera već samo ovjera potpisa bračnih drugova, odnosno životnih partnera na njima, nema zapreke da javni bilježnik sastavi bračni ugovor ili ugovor o imovini životnih partnera u obliku javnobilježničkog akta, ako bračni drugovi ili životni partneri to od njega zatraže.

Prema ObZ-u i ZŽP-u jedino ograničenje vezano uz sadržaj bračnog ugovora ili ugovora o imovini životnih partnera je zabrana da bračni drugovi ili životni partneri ugovore strano pravo kao mjerodavno za njihove imovinske odnose, što bi bilo u suprotnosti s Uredbom br. 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu i Uredbom br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava. Međutim smatra se da se to ograničenje ne primjenjuje kada se radi o imovinskopravnim odnosima bračnih drugova ili životnih partnera s međunarodnim obilježjem, s obzirom na to da prema Uredbi br. 2016/1003 o bračnoimovinskom režimu ili Uredbi br. 2016/1104 o imovini registriranih partnerstava bračni drugovi

160 Družinski zakonik. Službeni list RS br. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19 in 67/19 – ZMatR-C.

ili životni partneri smiju sporazumno ugovarati mjerodavno pravo koje će se primjenjivati na njihov bračnoimovinski režim ili na imovinske posljedice registriranih partnerstava.

Svrha obrađenih uredbi je da se za svu imovinu ostavitelja provede jedinstveni ostavinski postupak pred istim nadležnim tijelom, bez obzira radi li se o pokretnoj ili nepokretnoj imovini te u kojoj se državi ta imovina nalazila. Također se zbog koncentracije nadležnosti i načela ekonomičnosti mora istodobno pred istim nadležnim tijelom i u istom postupku odlučiti kako o nasljeđivanju tako i u stvarima bračnoimovinskog režima povezanih s tim predmetom nasljeđivanja, odnosno u stvarima imovinskih posljedica registriranog partnerstva

povezanog s tim predmetom nasljeđivanja. Time se ostavitelju, odnosno bračnim drugovima i životnim partnerima ne uskraćuje autonomija u uređenju svojih imovinskih odnosa pa mogu unaprijed organizirati svoje nasljedstvo ili imovinski režim.

Zaključno treba napomenuti da se sve navedeno, *mutatis mutandis*, primjenjuje na velik broj građana EU-a, odnosno na imovinska prava parova s prekograničnim obilježjem, bili oni u braku ili izvanbračnoj zajednici, uključujući i životne partnere te neformalne životne partnere, a nacionalno pravo Republike Hrvatske priznaje i pridaje jednake nasljednopravne i imovinskopravne učinke svim tim zajednicama.

NOTARIES AND COMPARATIVE APPLICATION OF REGULATION NO. 650/2012 ON SUCCESSION, REGULATION NO. 2016/1103 ON MATRIMONIAL PROPERTY REGIME AND REGULATION NO. 2016/1104 ON PROPERTY OF REGISTERED PARTNERSHIP

Summary

Notaries, as commissioners of the court, are competent to proceed the succession with a cross-border element, applying Regulation no. 650/2012 on succession, and if in the succession proceedings the matrimonial property of a surviving spouse or extramarital partner, or the partner property of a surviving life partner, is decided then the notaries shall apply Regulation No. 2016/1103 on matrimonial property regime or Regulation No. 2016/1104 on property of registered partnership. The issue of comparing the application of the Regulations is evident in the various provisions on applicable law, which in practical application will pose a great challenge to notaries. It should be taken into account that notaries are authorized to draw up wills, matrimonial property agreements and life partner property agreements which are indirectly related to the application of Regulation no. 650/2012 on succession, Regulation no. 2016/1103 on matrimonial property regime and or Regulation No. 2016/1104 on property of registered partnership, which could affect the easier and simpler application of the applicable law, through unbiased participation and consultation by a notary, as well as informing the parties about the legal consequences of the legal actions taken.

Keywords: succession, spouse, life partner, notary, will, matrimonial property agreement, life partner property agreement

IZVORI

KNJIGE I ČLANCI

- Alinčić, Mira; Hrabar, Dubravka. 2007. *Obiteljsko pravo*. Narodne novine. Zagreb.
- Belaj, Vlado. 2002. *Bračna stečevina po Obiteljskom zakonu*. Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. God. 23. Br. 1. Str. 179. - 200.
- Belaj, Vlado. 2004. *Oblik oporuke prema zakonu o nasljeđivanju*. Pravni vjesnik 20. Osijek. Str. 9. - 25.
- Brežinski, Jasna. 2011. *Dioba bračne stečevine u praksi Vrhovnog suda*. Imovinskopravni aspekti razvoda braka - hrvatski, europski i međunarodni kontekst. Pravni fakultet Osijek. Str. 71. - 95.
- Crnić, Jadranko; Končić, Ana-Marija. 2003. *Zakon o nasljeđivanju s komentarom, sudskom praksom, priložima, primjerima i abecednim kazalom pojmova*. Organizator. Zagreb.
- Čulo, Anica; Radina, Ana. 2011. *Valjanost bračnog ugovora*. Imovinskopravni aspekti razvoda braka - hrvatski, europski i međunarodni kontekst. Pravni fakultet Osijek. Str. 139. - 163.
- Dutta, Anatol. 2013. *Novo međunarodno nasljedno pravo Europske unije - prvo čitanje Uredbe o nasljednom pravu*. Nova pravna revija. Časopis za domaće, njemačko i evropsko pravo. Sarajevo. Broj 2/2013. Str. 9. - 22.
- Gabler-Čižmek, Marijana. 2003. *Priručnik za praktičnu primjenu ostavinskog postupka koji provode javni bilježnici kao sudski povjerenici*. Hrvatska javnobilježnička komora. Zagreb.
- Klarić, Petar; Vedriš, Martin. 2008. *Gradansko pravo*. Narodne novine. Zagreb.
- Kontrec, Damir; Matko-Ruždjak, Jožica; Sessa, Đuro. 2015. *Zakon o nasljeđivanju s komentarima, poveznica, sudskom praksom, priložima, primjerima i abecednim kazalom*. Organizator. Zagreb.
- Poretti, Paula. 2016. *Nadležnost, nadležna tijela i postupci prema Uredbi (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju*. Zbornik pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci. Str. 356. - 587.
- Poretti, Paula. 2017. *Odlučivanje o imovinskim odnosima bračnih drugova u ostavinskim postupcima sukladno Uredbi 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu*. Javni bilježnik broj 44. Zagreb. Str. 57. - 72.
- Poretti, Paula. 2019. *Uloga javnih bilježnika u pravu EU-a s osvrtom na sudsku praksu*. Javni bilježnik broj 46. Zagreb. Str. 7. - 24.
- Ruggeri, Lucia; Winkler, Sandra. 2019. *Neka pitanja u imovinskim odnosima bračnih drugova u hrvatskom i talijanskom obiteljskom pravu*. Zbornik pravog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Vol. 40. Br. 1. Str. 167. - 200.
- Vodopija Čengić, Ljiljana. 2019. *Javni bilježnici i*

Uredba EU o nasljeđivanju. Javni bilježnici u Europskom kontekstu. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb. Str. 103. - 136.

- Vodopija Čengić, Ljiljana. 2020. *Iskustva javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj u primjeni Uredbe (EU) br. 650/2012 te izazovi u praksi*. Postupanje javnih bilježnika. Izbor članaka iz tjednika Informator. Informator. Zagreb.

PРАВNI AKTI

- Družinski zakonik Službeni list RS br. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19 in 67/19 – ZMatR-C.
- Haška konvencija o sukobima zakona kod oblika oporučnih raspolaganja od 5. listopada 1961. NN - Međunarodni ugovori 4/94.
- Obiteljski zakon NN 162/98.
- Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19.
- Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog Parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju. Službeni list EU-a L 201, 27. 7. 2012., str. 107.-137. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., vol. 010., str. 296. - 323.
- Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima. Službeni list EU-a, L 183/1 od 8. 7. 2016.
- Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000. (Uredba Bruxelles II bis). Službeni list EU-a, L 338., 23. 12. 2003., str. 1. - 29. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., vol. 003., str. 133. - 161.
- Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava. Službeni list EU-a, L 183/1 od 8. 7. 2016.
- Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima. (Uredba Bruxelles I). Službeni list EU-a, L 12, 16. 1. 2001., str. 1. - 23. Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., vol. 003., str. 30. - 52.
- Ustav Republike Hrvatske NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01,41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
- Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93.
- Zakon o javnom bilježništvu NN 78/93, 29/94,

162/98, 16/07, 75/09, 120/16.

- Zakon o nasljeđivanju NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 i 14/19.
- Zakon o međunarodnom privatnom pravu NN 101/2017.
- Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.
- Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvatanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju. NN 152/14.
- Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima NN 53/91, 88/01.
- Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola NN 92/14, 98/19.

SUDSKA PRAKSA

- Sud EU-a, C-558/16, Doris Margret Lisette Mahnkopf, 1. ožujka 2018., EU:C:2018:138. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A62016CJ0558> (pristupljeno 11. ožujka 2020.).
- Sud EU-a, C-386/17, Stefano Liberato protiv Luminite Luise Grigorescu, 16. siječnja 2019. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=D021DEA8419EDCB45F2E8BA47FDB3A1A?text=&docid=209849&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=239620> (pristupljeno 17. ožujka 2020.).
- Vrhovni sud Republike Hrvatske. Rev 786/08-2 od 12. veljače 2009.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske. Rev 2414/1996 od 26. svibnja 1999.

MREŽNA I ELEKTRONIČKA VRELA

- Boić, Vitomir; Babić, Davor. 2018. *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*. Vodič za voditelje/ice. Pravosudna Akademija. Zagreb. <https://www.pak.hr/clanak/obrazovni-materijali-30511.html> (pristupljeno 20. srpnja 2020.).
- Couples in Europe. The law for couples in the 27 EU countries. *Kako bračni drugovi mogu urediti svoje imovinske odnose?* <http://www.coupleseurope.eu/hr/croatia/topics/3-kako-bra%C4%8Dni-drugovi-mogu-urediti-svoje-imovinske-odnose> (pristupljeno 19. ožujka 2020.).
- Hrvatin, Branko. 2003. *Nasljednopravni ugovori*. Zagreb. http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/HrvatinB_Nasljednopravni-ugovori_2003s.pdf (pristupljeno 10. ožujka 2020.).
- Kokić, Tatjana; Kunda, Ivana; Župan, Mirela. 2019. *Prekogranična pitanja bračnoimovinskog režima i režima imovine registriranih partnera*. Pravosudna akademija. Zagreb. <https://www.pak.hr/clanak/obrazovni-materijali-41554.html> (pristupljeno 20. srpnja 2020.).
- Projekt CISUR - Jačanje pravosudne suradnje u primjeni Uredbe o nasljeđivanju u Hrvatskoj i Sloveniji. 2019. *Preporuke u odnosu na primjenu uredbe o nasljeđivanju*. Hrvatski pravni centar. <https://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2019/12/PREPORUKE-hrv.pdf> (pristupljeno 15. lipnja 2020.).
- *The European Network of Registers of Wills Association*. <http://www.arert.eu/?lang=en> (pristupljeno 17. lipnja 2020.).
- Zelena knjiga o sukobu zakona u stvarima koje se tiču bračnoimovinskih režima, uključujući pitanja nadležnosti i priznanja. (SEC(2006) 952) /* COM/2006/0400 final */ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52006DC0400> (pristupljeno 15. lipnja 2020.).
- Župan, Mirela. 2016. *Temeljna ljudska prava i prekogranične životne zajednice – registrirano partnerstvo u fokusu*. u Varady, T. i dr. (ur.): *Liber amicorum Gašo Knežević*. Beograd. <https://www.bib.irb.hr/887347> (pristupljeno 17. svibnja 2020.).